

> 2006ko martxoan

> **SOZIOLINGUISTIKA
KLUSTERRA**

**Aretxabaletako
Euskararen Kale
Erabileraren Neurketa**

*2005eko azaroan
egindako neurketa*

ARETXABALETAKO EUSKARAREN KALE ERABILERAREN NEURKETA

1	Sarrera	4
1.1	Erabilera neurtzearen beharra	4
1.2	Euskal Herriko Neurketa.....	4
1.3	Erabilera datuen garrantzia herri mailako hizkuntza planifikazioan	5
2	NEURKETA nola egin dugun	7
2.1	Neurketa egunak eta orduak	7
2.2	Aztertutako zonaldeak eta neurketarako ibilbideak	7
2.3	Neurketarako metodologia	8
3	Neurketaren EMAITZAK	11
3.1	Emitza orokorrak.....	11
3.2	Erabileraren bilakaera	12
3.3	Erabileraren bilakaera. Gaueko Giroa.....	13
3.4	Zonaldekako emaitzak	14
3.5	Adin taldekako emaitzak.....	16
3.6	Adin Taldekako Erabileraren bilakaera.....	18
3.7	Neurketa egunen araberako emaitzak	19
3.8	Sexuaren araberako emaitzak	20
3.9	Haurren presentziaren eragina.....	21
3.10	Haurren eraginaren bilakaera erabileran	23
4	Hizkuntza GAITASUNA eta BILAKAERA herrian	25
4.1	Aretxabaletako ezagutza (01)	25
4.2	Ezagutzaren bilakaera	27
4.3	Adin taldekako ezagutzaren bilakaera	27
5	Emaitzen AZTERKETA ETA ESANAHIA	31
5.1	Espero daitekeen erabilera: kontzeptuaren azalpena	31
5.2	Erabilera erreala eta espero daitekeen erabilera.....	32
5.3	Eskualdeko, probintziako eta Euskal Herriko datuekiko alderaketa	34
6	Datozen urteetarako BEGIRA Prospekzioa (2005- 2015)	37
7	ERANSKINAK	39
7.1	<i>Txillardegiren</i> eredu matematikoa eta erabilera isotropiakoa.....	39
7.2	Neurketa arauak eta oharrak.....	44
7.3	Fitxak.....	47

7.4 Emaiza orokorrak..... 50

1 SARRERA

Soziolinguistika Klusterrak (aurretik SEI Elkarteak) Aretxabaletan egiten duen hirugarren neurketa da 2005eko hau; aurretik, 2001ean eta 2003an ere SEIk egin zituen neurketak udalerrian. Txosten honek 2003koaren egitura berdina jarraitzen badu ere, datu berriak eskaintzen dira, izan ere 2005eko erabilera datuak 2003ko eta 2001eko datuekin alderatu ahal izango ditugu.

1.1 Erabilera neurtzearen beharra

Euskararen egoera ona den edo txarra den, hobera doan edo okerrera doan galdetzen digutenean, askotan ez dugu jakiten nola erantzun, eta sarri erantzuna bera oso modu subjektiboan ematen dugu. Zentzu honetan, gero eta garrantzitsuagoa zaigu euskararen egoera eta bilakaera modu objektiboan baloratzeko aukera ematen diguten datuak izatea, eta datu horien artean bada bat herriko **euskararen errealitatea adierazteko funtsezkoa dena: kalean erabiltzen den euskararen neurketa**, hain zuzen ere.

Badira beste hainbat datu (erroldako ezagutza datuak, ikastetxe eta euskaltegi-tako matrikulazio datuak...) herriko hizkuntza egoera ezagutzeko baliagarri direnak. Hala ere, herrian euskararen normalizaziorako ahaleginen ondorioak eta denborarekin ematen diren aldaketak eguneroko erabileran islatzen dira; gure herriko esparru ezberdinetan, besteak beste, herriko kaleetan. **Kale erabileraren neurketak, hortaz, errealitate horren berri ematen digu modu zuzen eta objektibo batean.**

Kontuan izan behar dugu, hizkuntza egoerari buruz ematen diren datu gehienak, oro har, hiztunek inkestetan aitorturiko datuak direla (erroldakoak, inkesta bidezko ikerketak, etab.). Hau horrela da, besteak beste, erabilera modu errealean neurtzea ez delako erraza izaten. **Soziolinguistika Klusterrak egindako neurketak kalean behaketa zuzenaren bidez lorturiko datuak eskaintzen dizkizue.** Horretarako, gainera, **oinarri metodologiko sendoa dugu.** Gaur egun Soziolinguistika Klusterra arduratzen da Euskal Herri mailan Kale Erabileraren Neurketa egiteaz eta horrez gain zenbait udalerritan ere egin ditugu honen antzeko neurketak (esate baterako, gaur egunera arte 40 bat herritan burutu ditugu neurketak, SEI Elkartearen izenean eta beste hainbeste Soziolinguistika Klusterraren izenean).

1.2 Euskal Herriko Neurketa

Aretxabaletan egin dugun Kale Erabileraren Neurketaren **oinarri metodologikoa Euskal Herri mailan egiten den neurketan garaturikoa da**, baina kasu honetan herriko berezitasunetara egokituta.

Euskal Herriko Kale Erabileraren Neurketa Orokorra 1989. urtean egin zen lehen aldiz eta geroztik lau urtez behin errepikatu da: 1993an, 1997an, 2001ean eta 2006an ere egingo da. Neurketa horretan Euskal Herriko 5.000 biztanletik gorako herri guztietan eta hemendik beherako batzuetan egiten dira neurketak. Orotara 250.000 hiztunetik gora behatzen dira kalean hizketan. 1998an EKB desagertu ondoren, **SEIk hartu zuen bere gain Neurketa Orokorra egitearen ardura** eta 2001eko azaroan bertan egin genuen IV. Neurketa. Modu horretan, beraz, **SEIk orain arteko neurketen oinarri**

metodologikoa eta esperientzia jaso du, eta orain, Soziolinguistika Klusterrak oinarri kontrastatu hau erabiliz egin du Aretxabaletako neurketa ere.

1.3 Erabilera datuen garrantzia herri mailako hizkuntza planifikazioan

Kale Erabileraren datua funtsezkoa da herri mailan hizkuntza errealitatea ezagutu edota planifikatu nahi duen edonorentzat. Euskararen aldeko sustapen lan bat aurrera eramanez ahal izateko baliabideak mugatuak izan ohi direnez, beharrezkoa zaigu premiarik larrienak zein diren ezagutzea, lehentasunak finkatzea, eta ondoren horiengan eragiteko ekimenak martxan jartzea.

Neurketak, besteak beste, adin talde bakoitzak kalean euskara zenbat erabiltzen duen esaten digu, eta horrek **asko errazten digu ondoren lehentasunak non dauden identifikatzeko**. Gainera, Kale Erabileraren neurketak maiztasun batekin eginez gero (urtero, bi urtez behin...), urtetik urtera gertatzen den bilakaera ezagutu ahal izango dugu, eta modu horretan herrian izaten diren hizkuntza aldaketak gertutik jarraitu ahal izango ditugu.

Alde horretatik, **Aretxabaletan 1990tik zortzi euskararen erabileraren neurketa egin direnez, 2005eko Kale Erabileraren Neurketako datuak aurreko neurketetan jasotako datuekin alderatu eta dagokien interpretazioa egin ahalko dugu.** 2005eko Kale Erabileraren Neurketa honetan, 2001eko eta 2003ko neurketen diseinu bera jarraitu da eta aurreko urteetan baino apur bat ezberdina izan zen. Hala ere, 2005eko Kale Erabileraren Neurketa honetan, 1998an, 2000n, 2001ean eta 2003an erabilitako diseinu bera erabiltzen saiatu gara. Izan ere, urte ezberdinetako neurketen jarraipen bat egiteak eta datuak konparatzeak du interesa, erabilerari dagokion bilakaera ezagutze aldera.

2 NEURKETA NOLA EGIN DUGUN

2.1 Neurketa egunak eta orduak

Aretxabaletan Euskararen Erabileraren Kale Neurketa 2005eko azaroan burutu da: hilaren 23an (asteazkena), 25an (ostirala), 26an (larunbata), eta 28an (astelehena) hain zuzen.

Guztira ondorengo koadroan dituzuen bost neurraldiak egin dira:

➤ Azaroak 23, asteazkena,	18.00-20:00
➤ Azaroak 25, ostirala,	22:30-00:00
➤ Azaroak 26, Larunbata,	11:00-13:00
➤ Azaroak 26, Larunbata,	18:00-20:00
➤ Azaroak 28, astelehena,	11:00-13:00

2.2 Aztertutako zonaldeak eta neurketarako ibilbideak

Aretxabaletan bi ibilbide nagusitan egin da neurketa. Aztertutako ibilbideak mutur batetik bestera zeharkatzen dute herria, ahalik eta hiztun kopuru adierazgarriena eta gunerik jendetsuenak biltzea izan baita gure asmoa. Erdialdean, azokako eta gaueko giroko datuak ere bereizita jaso ditugu aurreko urteetako datuekin alderatuta, bilakabidea zein izan den jakite aldera.

Azaroaren 23ko eta 26ko neurraldiak honako zirkuituetan oinarritu dira:

- **1. ibilbidea:** San Miguel/Bedarreta auzoa; Santa Krutz ondoko pasealekutik Errekabarren kalea hartu, jarraian Loramendi kalea eta Belorrieta auzora; eta Markole auzoa eta herri irteerako etxeak.
- **2. ibilbidean,** Otalora kalean bidegurutzetik hasita, herriko plaza ingurua, Durana kalea eta Mitarte.

Azaroaren 25eko neurraldia, berriz, zirkuitu honetan burutu da:

- **2. ibilbidean,** Durana kalean, eta batez ere Mitarten eta herriko plaza inguruan, gaez egindako neurketa.

Azaroaren 28an, bi zonaldetan banatu da neurketa:

- **1. ibilbidean,** azokan (Gernika plazan) ordubetez egin da neurketa.

- **2. ibilbidera** luzatu da ondoren neurraldi hau: Mitarte eta Durana kalea, herriko plaza ingurua, eta Otalora kalean bidegurutzeraino.

2.3 Neurketarako metodologia

Arestian aurreratu dugun moduan, ibilbide bakoitzaren nondik norakoa zehazterakoan eta definitzerakoan irizpide nagusia herriko kalerik jendetsuenak biltzea izan da: plaza inguruak, parkeak, geltokiak, salerosketa kaleak, etab. Ibilbidearekin batera, neurketarako egunak eta orduak ere definitu ditugu, eta hauen hautaketan gure helburua herriko biztanle guztiak (potentzialki behintzat) neurtu ahal izatea izan da; alegia, hautatutako egun eta orduetan herritar guztiek izatea estatistikoki neurtuak izateko aukera.

Neurtzaileak

Kale neurketa hauek egiteko Soziolinguistika Klusterreko hiru neurtzaile profesionalek eta bi herritar hartu dute parte: Lorea Intxaurrendieta, Oier Agirresarobe eta Oier Basurko izan dira Soziolinguistika Klusterreko neurtzaileak. Herriko laguntzaileak, berriz, Ane Arenaza eta Larraitz Iñurrategi izan dira. Neurtzaile hauek neurketa horretarako beharrezko formazioa jaso dute Soziolinguistika Klusterraren eskutik, eta bertako irizpideei jarraiki bildu dituzte behatutako errealitateari buruzko datuak.

Behaketa zuzena

Neurtzaile hauen ikerketa-metodologia behaketa zuzena izan da. Hau da, hiztunak neurketaren momentuan erabiltzen duen hizkuntza jaso dute zuzenean, ezertxo ere galdetu gabe. Horrela, neurtzaileek ibilbidean zehar topatzen duten jendeak darabilen hizkuntza jaso dute, horretarako espreski prestatutako fitxetan (ikus 3. eranskina).

Hiztunek, bada, ez dakitenez behatuak direnik, neurtzaileek hiztunaren joera naturala jaso dute. Beraz, inkestaren bidez jasotako datuen subjektibotasuna baztertzen da, eta horrela emaitza fidagarriagoak lortzen dira.

Elkarrizketa hizkuntza

Ezaugarri metodologikoen artean aipatu beharreko beste bat honakoa da: neurtzen duguna, **norbanakoaren hizkuntza baino, taldeko elkarrizketa hizkuntza** dela. Kaleko erabileraz ari garela, elkarrizketak dira behatzen eta zenbatzen ditugunak, eta elkarrizketok beti dira bi lagun edo gehiagoren artekoak (ezinbestean). Ondorioz, talde batean elkarrizketa bat behatzen dugunean, **une horretan hizketan ari denaren hizkuntza** hartzen dugu kontuan talde osoarentzat, suposatuz une horretan hizkuntza horretan ari badira, beste batean ere horrela ariko direla, eta aldi berean suposatuz taldeko hiztun hori izan beharrean beste bat balitz hizketan ari dena, neurtu dugun hizkuntza berean egingo lukeela.

Kale erabileraren neurketa izanik, hiztun talde bakoitza une labur batean baino ez dugu behatzen, eta ondorioz metodologia honekin ezin dugu taldeko kide bakoitzaren jokaera ezagutu. Dena den, hau horrela egiteko oinarri metodologikoak sendoak dira. Kalean behatzen ditugun hiztun taldeek hizkuntza jokaera finkatua izaten dute eta hau oso gutxitan aldatzen da. Neurtzen ditugunak kasurik gehienetan lagunak, familia berekoak edota hurbilekoak izaten dira. Kasu hauetan, Euskal Herrian

behatu ahal izan diren hizkuntza ohituren arabera, erabakita egoten da —inkontzienteki bada ere— zein hizkuntzatan izango den elkarrizketa.

Euskara ez dakitenean kasuan erabaki hori automatikoa da (gaztelaniaz, alegia). Eta dakitenean artean, pertsona bat ezagutu eta denbora gutxira finkatu ohi da berarekin zein hizkuntza erabili. Talde batean ere antzera gertatzen da: hiztun jakin batzuen artean hizkuntza jakin bat hautatzen da eta aurrerantzean hiztun horien arteko elkarrizketak kasurik gehien-gehienetan hizkuntza horretan izango dira. Jakin badakigu hizkuntza ohiturak aldatu ere egiten direla —ahalegin horretan dihardugu, hain juxtu— baina aldaketa ez da “berez” edo modu erraz batean gertatzen, eta hain zuzen aldakaiztasun horrek, hiztun jakinen arteko hizkuntza ohiturak, oro har, egonkor izatea dakar.

Fitxak

Neurketarako erabili ditugun fitxen bidez, erabilera zenbatekoa den jakiteaz gain, ondorengo bi aldagai hauek euskararen erabileran duten eragina neurtzeko aukera ematen digute: sexuaren eragina eta haurren presentziarena. Ibilbidean zehar fitxa guztiak erabili dira.

Laginari dagokionez, herriko biztanleria kontuan izanik erabileraren emaitzak adierazgarriak izan daitezten neurtu beharreko hiztun kopuru minimoa zenbatekoa den kalkulatu dugu. Lagin errepresentagarri horrek ezarritako gutxienekoak gainditu ahal izan ditugu egindako neurketetan eta, hortaz, **neurketa horrek modu adierazgarrian islatzen du Aretxabaletako kaleetan gaur egun euskara zenbat erabiltzen den**

Ondorengo taulan egun bakoitzean erabilitako fitxak zein izan diren azaltzen da:

Eguna	Ordua	Erabilitako fitxa
Azaroak 23, asteazkena	18:00-20:00	Haurren fitxa
Azaroak 25, ostirala	22:30-00:00	Generoaren fitxa
Azaroak 26, larunbata	11:00-13:00	Generoaren fitxa
Azaroak 26, larunbata	18:00-20:00	Haurren fitxa
Azaroak 28, astelehena	11:00-13:00	Generoaren fitxa

“Aretxabaletarren” erabilera baino Aretxabaletako kaleetakoa

Muga metodologikoak tarteko, ezin dugu erabateko ziurtasunez esan neurketa honetan jasotakoa Aretxabaletako biztanleen (*Aretxabaletarren*) erabilera denik. Horren orde, zuzenagoa da esatea Aretxabaletako kaleetan jaso dugun erabilera dela hemen aurkezten duguna. Izan ere, ezin dugu ziurtatu kalean neurtzen ditugun hiztun guztiak herrikoak direnik. Adibidez asteleheneko neurketan azoka behartzen den egunean Aretxabaletako bertako eta kanpoko jendea ere neurtzen baita.

Bestalde, Kale Erabileraren Neurketa egitean neurtzen ditugun hiztunak ez dira beti berdinak, eta ezin dugu aurreikusi kalean noiz norekin topo egingo dugun. Ondorioz, jasotako datuak adierazgarriak izanik ere, aztergai dugun aldagaia —euskararen kale erabilera, alegia— neurri txiki batean aldagarria da. Horregatik da, besteak beste, bereziki interesgarria maiztasun jakin batekin neurketak egin eta joera nagusiei erreparatzea. Edonola ere, erabilitako metodologiak bermea ematen digu neurketa bakoitzaren emaitzetatik zenbait ondorio orokor ateratzeko.

Adierazgarritasuna

Esan bezala hainbat aldagaik erabileran duen eragina aztertu dugu neurketan: adina, haurren presentzia, eta sexua, besteak beste. Horretarako ibilbide berean bi orduko bost neurraldi egin ditugu. Neurraldi guztietan hiztunaren adina jaso dugu (hamar ordutan, beraz); baita hiztuna haurrekin dagoen ala ez (lau ordutan), eta hiztunaren sexua ere (sei ordutan).

Emaitzak aztertzerakoan laginaren tamaina izango dugu kontuan, laginak gutxieneko kopuru bat bete beharko du aldagai horren eragina aztertu ahal izateko. Izan ere, aldagaia zenbat eta zehatzagoa izan lagina txikiagoa izango da eta datuek adierazgarritasuna galduko dute. Esaterako behatutako hiztunen adina taldeka banatzeko behar adina lagin (neurtutako pertsona kopurua) izango dugu, baina adin talde bakoitzean sexuaren arabera azterketa egiteko ez, aldagai bat zenbat eta gehiago deskonposatu, orduan eta lagin txikiagoa baitugu emaitzen irakurketa egiteko.

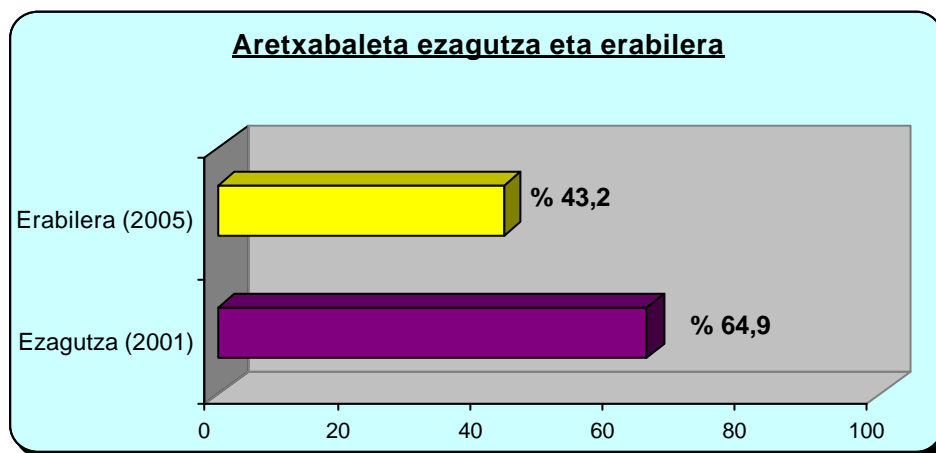
3 NEURKETAREN EMAITZAK

3.1 Emaizta orokorrak

2005eko neurketa honetan jasotakoaren arabera, **Aretxabaletan euskararen kale erabilera % 43,2 da**; alegia, kalean neurtu diren 100 elkarrizketetatik 43 entzun ditugu euskaraz, eta gainerakoak gaztelaniaz (beste hizkuntzak ez ditugu kontuan hartu azterketa honetan).

Egindako neurketetan guztira 1.615 hiztuni¹ dagozkien datuak jaso dira, herriko biztanleriaren % 26,8² litzatekeena. Behatutako hiztun kopuru honek Soziolinguistika Klusterrak neurketaren emaitzen fidagarritasuna bermatzeko ezarritako gutxienekoa erraz gainditzen du, eta hortaz, **neurketa honetan lortutako erabilera datuek oinarri sendoa dute laginaren tamainari dagokionean.**

Euskararen KALEKO ERABILERA (2005)	Euskararen EZAGUTZA (01)
% 43,2	% 64,9
Neurtutako hiztun kopurua	Aretxabaletako hiztun kopurua (01)
1.615 (herritarren % 26,8)	6.018

¹ *Hiztuna* diogunean 2 urtetik gorako biztanleriaz ari gara; hots, hitz egiteko gaitasuna 2 urtetik gorakoek dutela kontsideratu dugu.

² Aretxabaletak 6018 biztanle ditu 2001eko erroldako datuen arabera. Kontuan hartzekoa da, dena den, kale neurketa batean zenbait hiztun behin baino gehiago neur daitezkeela edota neurtutako hiztunen bat herrikoa ez izatea gerta daitezkeela.

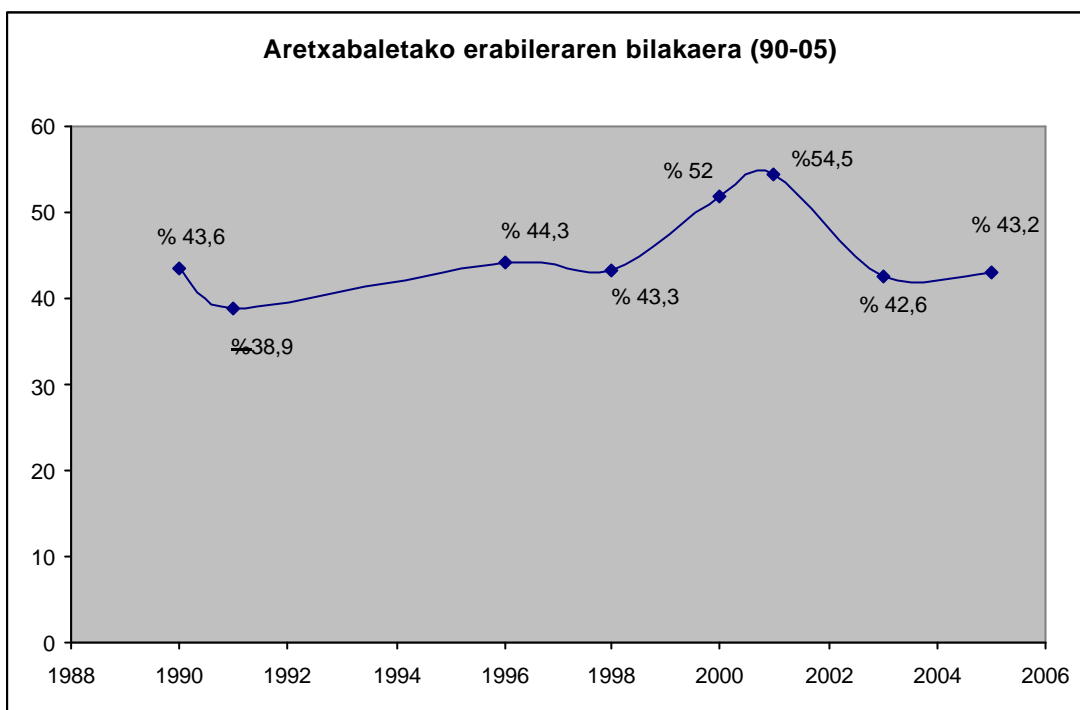
3.2 Erabileraren bilakaera

Herriko euskararen erabilera aztertzeko garaian, erabileraren bilakaerari erreparatzeak berebiziko garrantzia du: batetik, normalizazio mailan egindako ahaleginen ebaluaziorako informazio interesgarria eskainiko digulako, eta bestetik, ondorengo urteetako jokaerak aurreikusten ere lagun diezagukeelako.

Emaitzak alderatzeko, 1990az geroztik udalerrian egin izan diren neurketak hartu ditugu kontuan. Kontua da, ordea, 2001era arte Aretxabaletako Udaleko Euskara Zerbitzuak egiten zituen kale erabileraren neurketak. 2001eko, 2003ko eta 2005eko neurketak, ordea, Soziolinguistika Klusterrak egin zituen eta neurketa horien diseinua, ordea, ez zen guztiz oraingoaren berdina, nahiz eta oso antzekoak izan. Dena den, erabilitako metodologia oraingo bera zen, eta hortaz, **erreferentzia gisa datuen konparaketa jaso dugu jarraian. Argi adierazi nahi dugu, berriro ere, konparaketa behar bezala egiteko neurketaren diseinuak berbera izan behar duela eta beraz konparaketa honetatik ezin dugula ondorio zuzenik atera.** Hala ere, 2001eko 2003ko eta 2005eko diseinuak berdinak izan dira eta beraz konparaketak eta bilakaerak aztertu ahal izango ditugu bost urte horien artean.

Ondorengo urteetako datuak konparatu ahal izateko, funtsezkoa izango da neurketak egiten direnean oraingo diseinu osoa errepikatzen jarraitzea. Gatozen, bada, bilakaerara. Hona hemen 1990tik 2005era Aretxabaletako kaleetan euskararen erabilera taulan jasota eta grafikoki azalduta:

ARETXABALETAKO ERABILERA	
URTEA	Erabilera (%)
1990	% 43,6
1991	% 38,9
1996	% 44,3
1998	% 43,3
2000	% 52
2001	% 54,5
2003	% 42,6
2005	% 43,2

Neurketa hauetako erabileraren bilakaera aztertzean, garrantzitsuen joera orokorreari erreparatzea izan ohi da, datu zehatzei baino.

2005eko neurketan jasotako datuen arabera, Aretxabaletako kaleetan azken 15 urteotan (1990tik 2005era, hain zuzen) **erabilera mantendu egin da (0,4 puntu jaitsi da)**. Euskararen erabileraren bilakaera gora behera asko izan ditu neurketen arabera baina orokorrean %42ko %44ko tartean ibili da.

1998tik 2000ra igoera nabarmena gertatu zen, bi urtetan erabilera 9 puntu igoz; 2001ean baieztatu egin zen goranzko joera hori, baina igoeraren erritmoa nabarmen mantsotuz, gero % 42 ingurura hurbildu zen berriro ere erabileraren maila 2003an eta 2005eko neurketan zertxobait gora egin du (0,6 puntu).

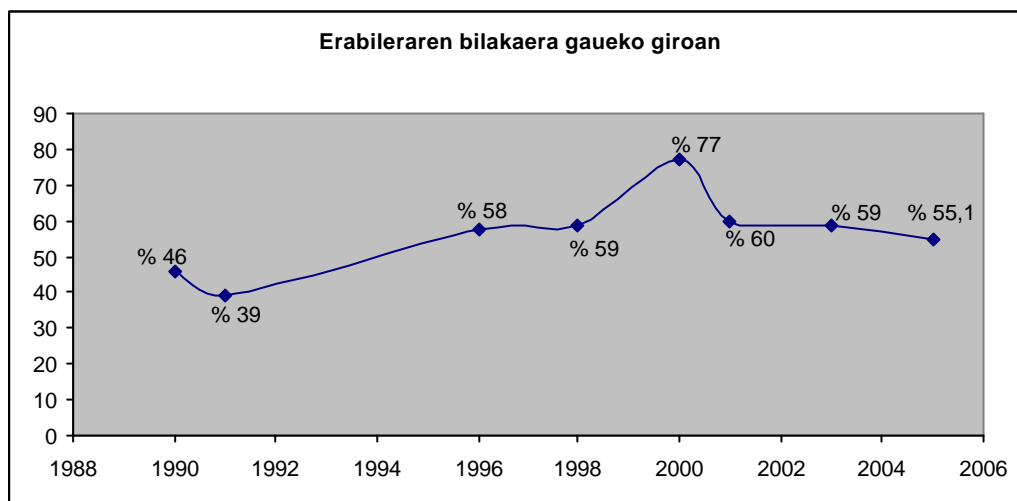
Dena den, urte batetik besterako alde txikiak baino, datuek adierazten diguten **bilakaera orokorrari erreparatzeak du garrantzia**. Bilakaeraren erritmoan gorabehera batzuk izan diren arren, nabarmentzekoa da **Aretxabaletako euskararen erabilera azken hamazazpi urteotan mantendu egin dela**; erabilera maila % 43,6 izatetik % 43,2 izatera pasatu da, hain zuzen. Euskararen erabilera mantentzea positiboa bada ere, ezagutzaren datuak (hurrengo kapituluaz aztertuko ditugunak) eta egoera soziolinguistikoa orokorra kontutan hartzen baditugu arretaz aztertzeko datua da hizkuntza plangintzaren norabidea finkatzeko garaian. Hala ere, aurrerago ikusiko dugunez euskaldunen kopurua % 64,9 izanik, Aretxabaletan behatutako erabilera maila altua da, bereziki EHko testuingurua kontutan hartuta.

3.3 Erabilera bilakaera. Gaueko giroa.

Ostiraleko edo asteburu gaueko giroa behatzea berebiziko interesa dauka kale erabilera neurketetan. Izan ere, gazteen presentzia beste neurketa garaietan baino handiagoa da eta giroa guztiz informala

izaten da. Gaueko erabilerak zein bilakabide izan duen jakiteko 1990etik 2005era arte egin diren neurketak aztertuko ditugu.

Ondorengo diagraman daukagu gauean plaza inguruan erabilerak izandako bilakaera zein izan den:

Diagraman ikusten denez, datuen koherentzia handia da.

Gaueko giroan erabilerak goranzko joera izan zuen 1990etik 2000ra (gorabeherak tarteko, oro har, erabilerak 15 puntu gora eginez). 2000tik 2001era 17 puntuko beherakada gertatu zen erabileran, % 60ra jaitsiz. **2001etik 2005era jaisteko joera izan du erabileraren maila (bost puntu).**

15 urteetako joera orokorrari erreparatzen badiogu, erabilerak 9 puntuko igoera izan duela konturatzen gara, datu baikorra beraz, herriko erabilera orokorra ez baita ia aldatu 15 urte horietan.

Azkeneko neurketako datuei erreparatuta, gaueko neurketan jaso den erabilera maila (% 55,1) Aretxabaletan jaso den batez besteko erabileraren (% 43,2) oso gaineratik geratzen da. Beraz, datuen arabera pentsa daiteke **ostiral gaueko giroa euskaldunagoa dela gainerakoan herrian izaten dena baino. Kontuan hartzekoa da, dena den, neurraldi honetan gazteak neurtu ditugula gehienbat**, eta herriko gazteen erabilera –aurrerago ikusiko dugunez- herriko batez bestekoa baino altuagoa dela. Dena den bilakaera honen datua baikorra da, nahiz eta 2000tik gertatzen ari den beheranzko joerak zertara egiten duen arretaz erreparatu beharko zaion datozen urteetan.

Nolanahi ere, gogoan izan gaueko giroan ordu bat eta erdiko neurraldia baino ez dugula egin³. **Beraz, datu hau erreferentzia mailakoa da, eta erreferentzia honen arabera, gaueko giroan erabilerak % 55en inguruan kokatzen da momentu honetan Aretxabaletan.**

3.4 Zonaldekako emaitzak

Herritarren leku publikoetako hizkuntza erabilera neurtzea xede izanik, behaketa herriko bizitza soziala gertatzen den zonaldeetan oinarritu dugu. Zonalde horiek definitzeko, udalerriko auzo guztiak hartu dira kontuan, herritarren harreman-gune nagusiak non kokatzen diren zehaztu da, eta behin zonalde horiek definitu ostean, zonalde bakoitzaren barruan jarraitu beharreko ibilbidea erabaki da, beti ere udaleko teknikariek elkarlanean.

Herriko auzoetako hizkuntza errealitatea ezagutu asmoz, behaketak beraz, auzoka egin ditugu. Hala ere, **emaitzak datu orientagarri eta hurbilpenekoak baino ez dira**, auzo batetik besterako biztanleen mugimendua handia baita; hau da, zaila gertatzen da auzo jakin bateko errealitate soziolinguistiko zehatza antzematea, **mugikortasuna, auzoen artean**, etengabea delako.

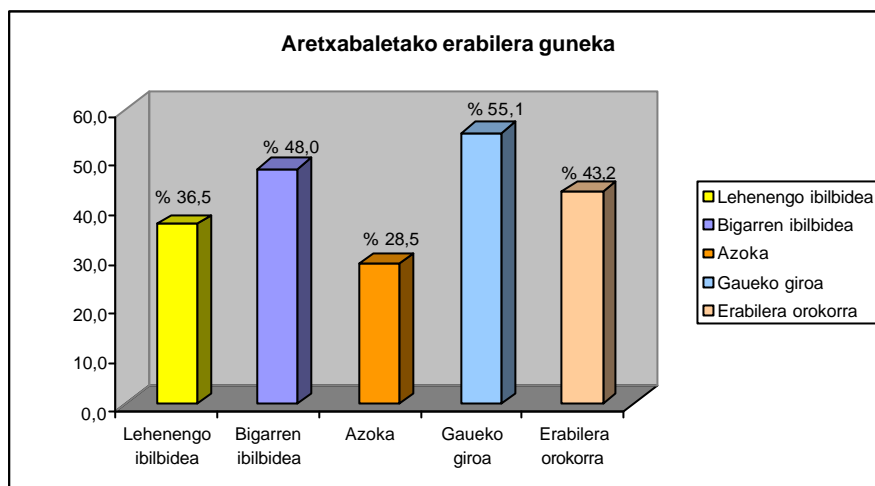
Edonola ere, uda-arduradunekin adostutakoaren arabera, herria hiru zonalde ezberdinetan banatuta egin ditugu neurketak 2005eko neurketan (2001eko diseinuan oinarrituta):

- **1. ibilbidea:** San Miguel/Bedarreta auzoa; Santa Krutz ondoko pasealekutik Errekabarren kalea hartu, jarraian Loramendi kalea eta Belorrieta auzora; eta Markole auzoa eta herri irteerako etxeak.
- **2. ibilbidean,** Otalora kalean bidegurutzetik hasita, herriko plaza ingurua, Durana kalea eta Mitarte.
- **Gune berezia:** azokan (Gernika plazan)

Hona hemen bakoitzean behatutako hiztun kopurua eta euskaraz neurtutakoen proportzioa ehunekotan:

Auzo edo guneak	Erabilera batez bestekoa
1. Ibilbidea	% 36,5
2. ibilbidea	% 48
Azoka	% 28,5
Gaueko Giroa	% 55,1

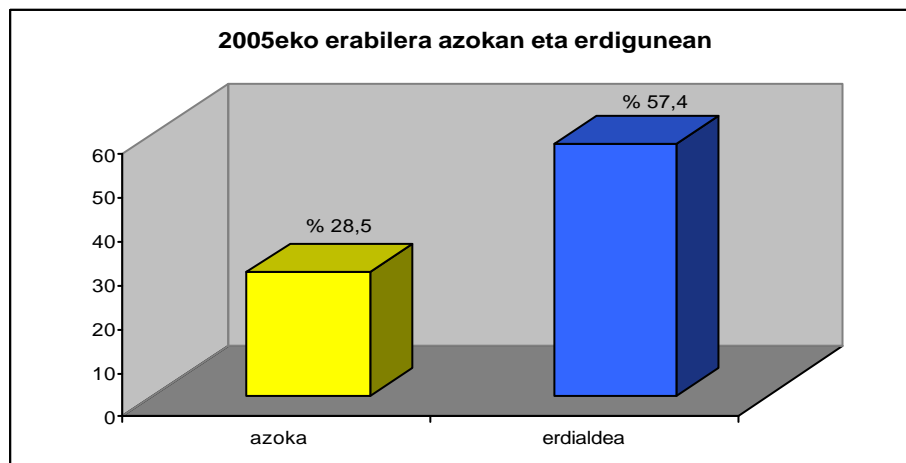
³ Neurketa bi orduz luzatzea aurreikusita zegoen, baina 00:00etan elurra hasi zenez, laburtu behar izan genuen.

Diagraman ikusten denez, azokan jaso da erabileraren maila baxuena (% 28,5) eta lehen aipatu dugun moduan, gaueko giroan jaso da erabileraren maila altuena (% 55,1). Lehenengo eta bigarren ibilbideen artean 11,5 puntuko ezberdintasuna aurkitzen da euskararen erabilerari dagokionez, baina kontutan hartu behar da lehenengo ibilbideko datu orokorrenetan azokaren datuak sartzen direla eta bigarrenean Gaueko girokoak. Ezberdintasunak ez dira oso altuak beraz gune batetik bestera. Azokan erabilerak jasaten duen jaitsiera nabarmena dela eta gaueko giroan aldiz, kontrakoa gertatzen dela, erabilerak nabarmen egiten duela gora da ondorioztatu daitekeena aurreko diagramaren datuetatik. Gogora dezagun gaueko giroan gazteen kopurua behatutako laginean asko handitzen dela eta azokan aldiz, adinekoen eta helduen kopurua handitzen dela. Euskararen erabilera gartzetzen ari dela ondorioztarazten digu horrek, edo behintzat honen susmoa izan dezakegu, baina emaitzen azterketa adin taldeka baliatu beharko ditugu hipotesi hau ezezteko edo baieztatzeke.

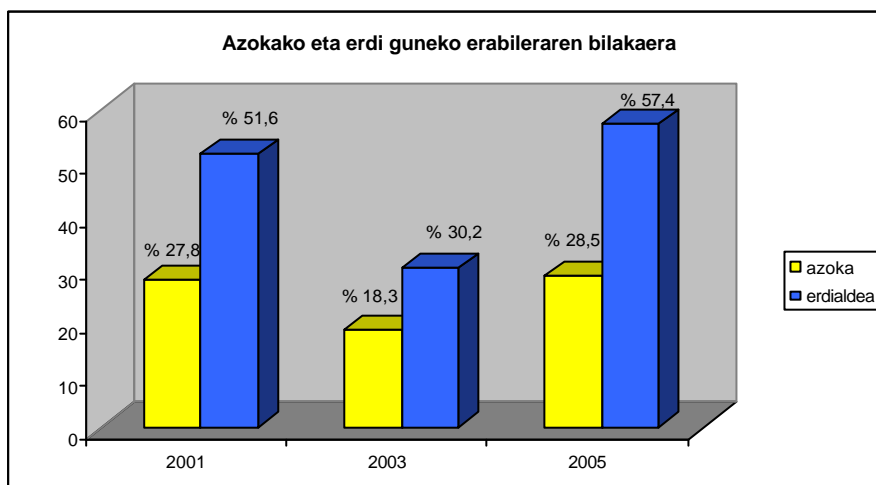
Azokako eta erdialdeko erabileraren alderaketa

Aurretik azaldu dugun bezala, astelehen goizean, azokan ordubeteko neurraldia egin dugu, eta beste ordubete azokatik kanpo, erdialdean. Beraz, astelehen goizeko neurraldian azokan jasotako datuak eta azokaz kanpo (erdialdean) jasotakoak konparatzea ahalbideratzen digu honek, 2001ean eta 2003an egin genuen moduan. Azokan, jende artean entzun dena soilik neurtu da, eta ez jendeak saltzaileekin izandako elkarrizketak; hala ere, kontuan hartu dugu azokako saltzaileen (25 guztira) hizkuntza gaitasuna zenbatekoa izan den: saltzaile guztien % 25 izan da euskalduna neurketa egin den egunean. Faktore horrek ere eragin dezake hiztunaren hizkuntza hautuan.

Diagraman ikus daiteke azokako erabilera erdialdean jasotako erabilera baino baxuagoa dela; aldea nabaria da; 28,9 puntukoa, hain zuzen ere. Bi emaitza hauen artean alde esanguratsua dago, eta beraz, datuen arabera pentsa daiteke **azokako giroa erdaldunagoa dela gainerakoan herrian izaten dena baino**. Aurretik esan bezala, saltzaile gehienak erdaldunak izateak ere eragina izan dezake, eta gerta liteke azokara hurbiltzen den jendea batez bestekoa baino erdaldunagoa izatea ere.

Nolanahi ere, azokan ordubeteko neurraldia baino ez dugu egin, eta datu hau erreferentzia mailakoa izango da, beraz, guretzat. Badaukagu, ordea, 2001eko eta 2003ko neurketako datuekin konparatzeko aukera; ondorengo diagraman duzue azokako eta erdialdeko erabileraren bilakaera zein izan den bost urteotan:

Oro har, neurketa guztietan azokaren erabilera maila baxuagoa mantendu egin da. 2005eko neurketan beste urteetan baino nabarmenagoa izan da behatutako ezberdintasuna azokako eta erdialdeko datuen artean.

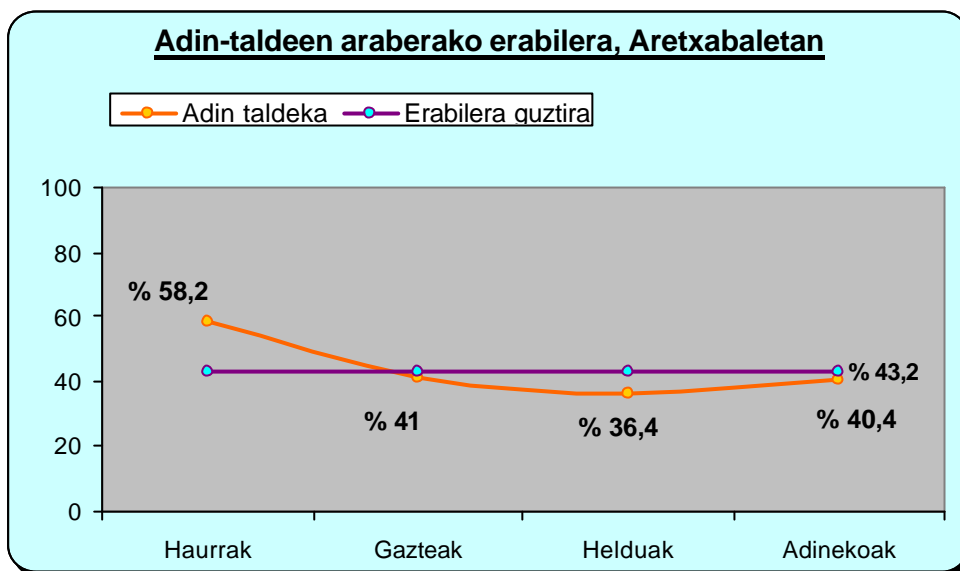
3.5 Adin taldekako emaitzak

Neurketako datuak adin taldeka bereizita jaso ditugu. Eta adin taldeak, berriz, honela banatu ditugu:

↶	Haurrak :	2 urtetik 14 urte bitartekoak
↶	Gazteak :	15 urtetik 24 urte bitartekoak
↶	Helduak :	25 urtetik 64 urte bitartekoak

↩ **Adinekoak:** 65 urtetik gorakoak

Egindako neurketa guztiak batuta, honako hau da adin talde bakoitzean neurtutako euskararen erabilera:

Diagraman ageri moduan, **euskara gehien erabiltzen dutenak 14 urte bitarteko haurrak dira (% 58,2); ondoren gazteak ageri dira, 17,2 puntu gutxiagorekin eta batez besteko erabileraren zertxobait azpitik. Euskara gutxien erabiltzen dutenak, ostera, helduak dira (% 36,4); aldea nabaria da, 22,2 puntuz jaisten baita helduen erabilera haurrenarekin alderatuz gero. Adinekoen erabilera maila, berriz, batez besteko erabilera baino 2,8 puntu baxuagoa izan da (% 40,4).**

Haurren erabilera maila, ikus daitekeen bezala, **herriko batez besteko erabilera maila baino hamabost puntu altuagoa da** Aretxabaletan. Gazteen erabilera maila, berriz, haurren erabilera maila baino dezente baxuagoa da; 17,2 puntuko aldea dago bi hauen erabilera mailen artean. Euskal Herri mailan joera orokorra da gazteen erabilera haurrenaren azpitik agertzea, eta hori bera gertatzen da Aretxabaletan ere. Kontuan hartzekoa da bi adin-talde hauen arteko aldea zein izan den orain artean, eta aurrera begira ere zein joera hartzen duen.

Adin talde erdaldunena helduena dugu. Helduen erabilera maila, herriko batez besteko erabilera maila baino 6,8 puntu beherago ageri da eta adinekoena baino lau puntu beherago. Ezagutza maila kontuan hartuta (2001eko datuen arabera) ez da harritzekoa helduen erabilera maila adinekoenaren azpitik egotea. Izan ere, Euskal Herriko herri gehienetan ere kasu bera gertatzen da, alegia, adinekoen erabilera maila helduenaren gainetik egotea (besteak beste, euskal hiztunen proportziorik baxuena helduen adin taldekoa izaten delako, Aretxabaletan gertatzen den bezala).

Herriko euskararen bilakaerari begira **haurrak dira kalean euskararik gehien egiten dutenak eta gazteen erabilera herriko batez bestekoarengandik gertu dago.** Herriko hizkuntza bilakaerak

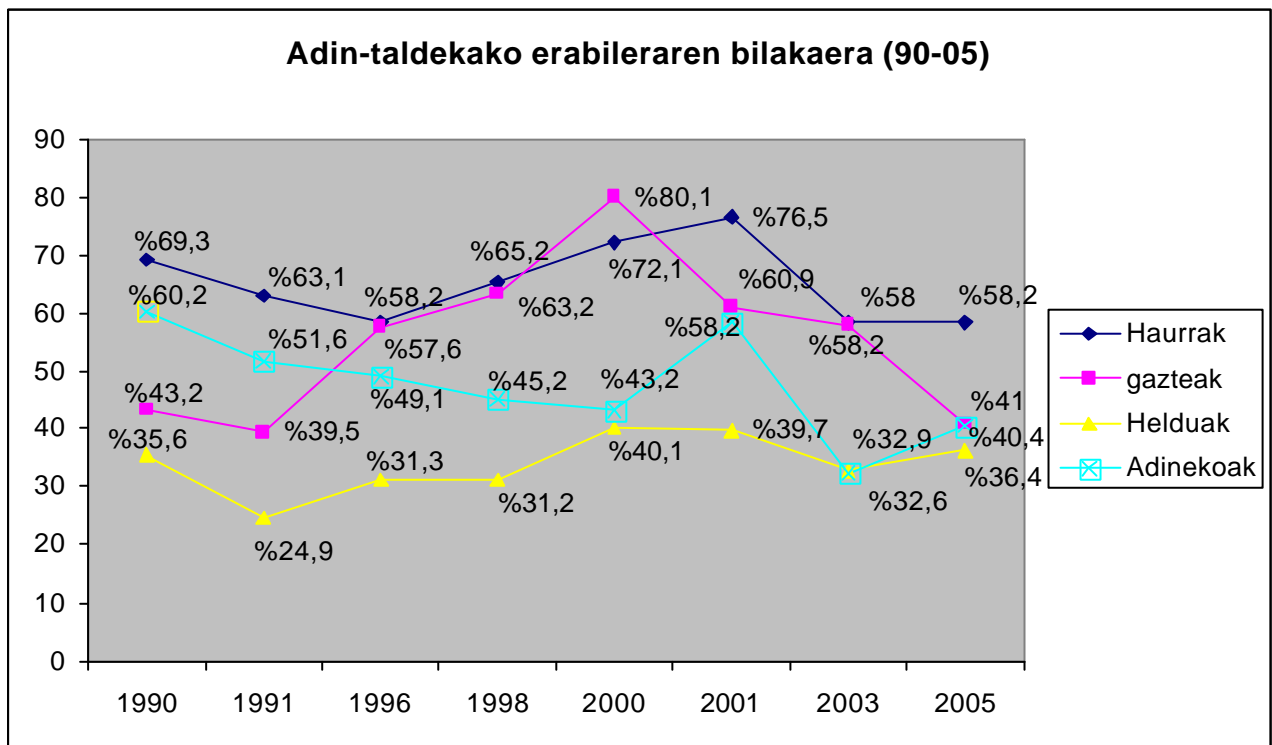
hobera egin dezan, beraz, funtsezkoa izango da datozen urteetan gazteen erabilera ohiturak, eta baita heldu eta adinekoenak ere, hobera egiten jarraitzea.

3.6 Adin taldekako erabileraren bilakaera

Herri batean euskararen erabilera aztertzeko garaian erabileraren adin taldekako bilakaera bereziki garrantzitsua da. Normalizazio mailan egindako ahaleginen ebaluaziorako datu zehatzagoak lor ditzakegu, eta neurri batean, ondorengo urteetako jokaerak ere aurreikus genitzake.

Aurretik esan dugun bezala, Aretxabaletan 1990tik euskararen erabileraren neurketa ia urtero egin da. Neurketa horiei erreparatuz adin taldekako bilakaera aztertzeko aukera badugu.

Hona, hurrengo diagraman, azken hamabost urteetan adin talde ezberdinek erabilerari dagokionean Aretxabaletan izaniko bilakaera:

Ikus dezakegunez, bilakaerak gorabeherak izan ditu zortzi urte horietan. 2005eko datuak **1997koekin alderatuta, haurren eta gazteen erabilerak zertxobait egin du behera** (haurretan 11,1 puntu eta gazteetan 2.2 puntu). Helduetan jaitsiera nabarmenagoa izan da, izan ere ia 20 puntu egin baitu behera euskararen erabilera. Helduen artean aldiz erabilerak mantendu egin da (0,8 puntu egin du gora).

Haurren artean, bilakaera negatiboa izan da 1996 arte, geroztik haurren erabilera igotzen joan da 2001eko urte arte, % 76,5 puntutan kokatu arte. 2003ko eta 2005eko behaketetan haurren erabilerak behera egin du eta % 58 inguru honetan kokatu da. Datozen urteetan hurbiletik jarraitu beharreko datua da haurrena, izan ere hurrengo urteetako joera ezagutzeko balio baitu, gainera ezagutzaren igoeraren eragina ere neurtu daiteke datu honetan eta honen bidez egoera diglosikoaren berri izan.

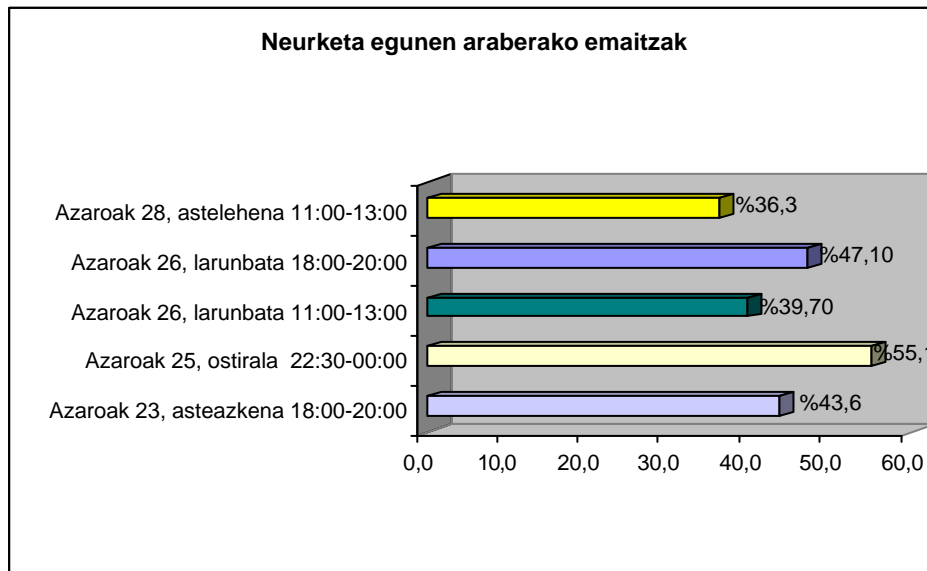
Gazteetan ostera, 2000. urte arte nabarmena izan da erabileraren igoera. Urte hartan % 80an kokatu zen gazteen euskararen erabilera. Geroztik gazteen erabilera mailak etengabe egin du behera 2005. urte honetan % 41 kokatu arte. Berebiziko datu kaskagarria da gazteen arteko erabilera maila negatiboa izatea eta gogoeta eta ikerketa sakon bat eskatzen du. Izan ere euskararen ezagutza maila gora egin badu nabarmen, ez da normala erabilera behera egitea.

Helduetan erabilera mantendu egin da azken hamabost urteotan. Gora beherak izan baditu ere, helduen euskararen erabilera gehienetan % 30 - % 35 inguruan kokatu ohi da. Joera orokorra baikorra da beraz, baina erabileraren norabidea ondo zaindu beharko da etorkizunean eta ondo behatu beharko da. Izan ere, gaurko haurren eta gazteen euskararen ezagutza eta erabilera mailen eragina helduen erabileran helduak izatera pasatuko direnean ezagutzea interesgarria izango baita.

Adinekoen bilakaera negatiboa izan da: urtetik urtera gorabeherak izan diren arren, jaitziera nahiko nabarmena jasan du hamabost urteren buruan; 19,5 puntuko beherakada, hain zuzen ere. Euskal Herri mailan, bilakaera hau ohikoa da eta euskararen ezagutzaren mailaren bilakaerari lotuta dago.

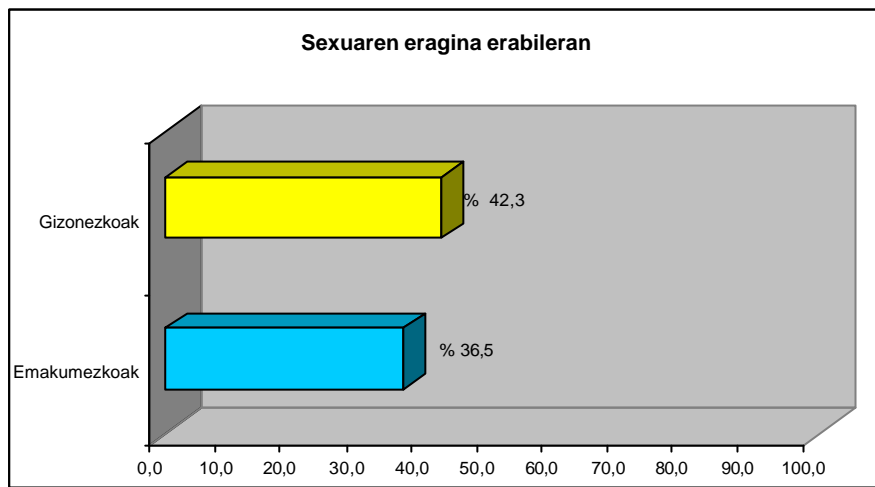
3.7 Neurketa egunen arabera emaitzak

Aretxabaletako kaleetako erabilera aztertzeko bost neurraldi nagusi egin dira. Asteazkenetik astelehenera hiru eta aste bukaeran beste bi. 2003ko neurketan bezala, euskararen erabilera maila altuena ostiraleko gauean neurtu da (%55,1), ondoren, % 45 inguruan, larunbateko arratsaldea eta asteazkeneko arratsaldea aurkitzen dira. Zertxobait beherago asteleheneko eta larunbateko goizak aurkitzen dira. Neurraldien arabera datuak berdinak dira 2003ko eta 2005eko neurketetan, eta dirudien euskararen presentzia herrian handiagoa da arratsaldeetan goizetan baino. Gertaera hau normala da, izan ere arratsaldeetan haurren eta gazteen presentzia handiagoa izaten baita herrian.

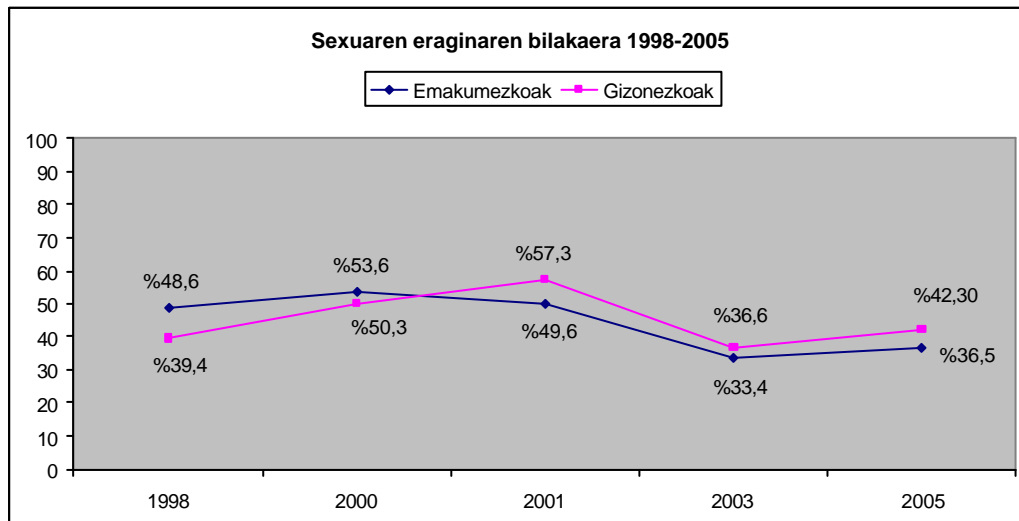

3.8 Sexuaren araberako emaitzak

Hego Euskal Herrian, hiztunaren sexuak, hau da, hiztuna emakumezkoa edo gizonezkoa izateak oro har ez du eragin esanguratsurik euskara erabiltzerakoan, hala ere Aretxabaletan, datua nahiko esanguratsua da. Jasotako datuen arabera, **gizonezkoek 5,8 puntu gehiagoan erabiltzen dute euskara**, diagraman ikus daitekeen moduan. Aldea ez da oso adierazgarria, baina, 2005eko neurketa honetan herriko **emakumezkoek gizonezkoek baino euskara erabiltzeko joera zertxobait txikixeagoa erakutsi dute** la esan daiteke. Datua oso esanguratsua ez bada ere, aurrera begira datu honen bilakaera zaindu beharko da, aldea handitzen den edo ez ikusteko.

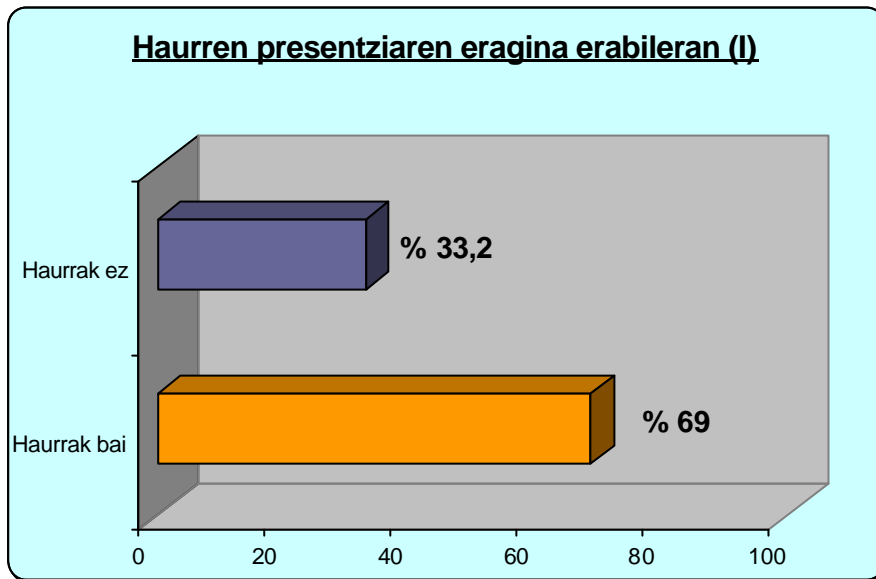

Aurreko urteetako datuak ere baditugu Aretxabaletako sexuari dagokion eraginaren bilakaera aztertzeko. Diagramari erreparatuta ikus dezakegun moduan, 2001. urtetik hona gizonezkoen euskararen erabilera emakumezkoena baino zertxobait handiagoa izan da. Datua ulertzeko, azokaren eragina euskararen erabilerari dagokionez gogoratu behar dugu. Izan ere, azokan neurtutako emakume kopuru handia ikusita, datu orokorretan eragina izatea normala da. Ikusten dugunez, lekuak eta funtzioak eragina dute hizkuntzen erabileran eta azoka garaian euskararen erabilera nabarmen jaisten denez emakumezkoen erabilera maila orokorra ere jaisten da, izan ere azokan neurtutako emakumezkoen kopurua gizonezkoena baino askoz handiagoa baita.

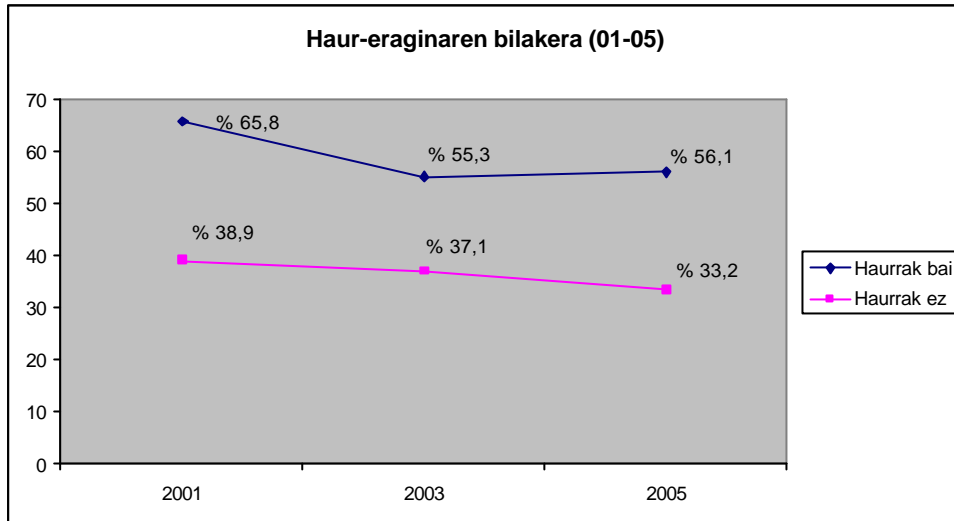
3.9 Haurren presentziaren eragina

Haurren presentziaren aldagaia ere biziki interesgarria zaigu, kasu askotan euskararen erabilera eragin nabarmena baitu. Egin ditugun hainbat neurketatan (beste herrietan, Euskal Herrian...) haurrek tartean egotean euskararen erabilera nabarmen igotzen dela baieztatu ahal izan dugu. **Datuek adierazten dute arau orokor hau Aretxabaletan ere betetzen dela.** Ikus dezagun ondorengo diagraman, haurrek egon ala ez, zenbatekoa den aldea:

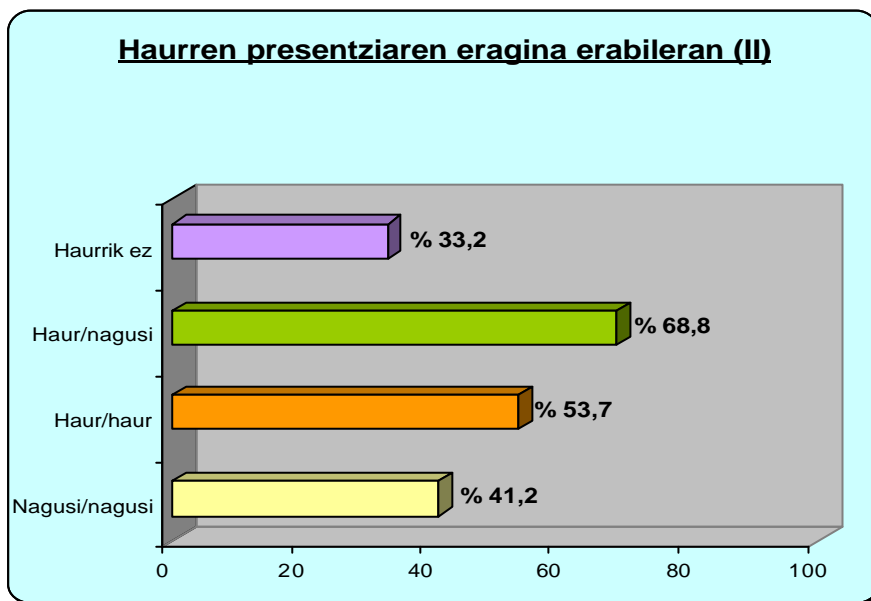

Haurrek tartean ez denean erabilera % 33,2 den bitartean, haurrek present daudenean, berriz, neurtutako erabilera 35,8 puntu altuagoa da (% 69). Nabarmen hazten da, beraz. Ondorioz, haurrek ez egotetik egotera dagoen **hazkundera % 69³** da. Esan bezala, hortaz, Aretxabaletako kaleetan elkarrizketa batean haurrek tartean egotearen aldagaiak eragin nabarmena du elkarrizketa euskaraz edo erdaraz izateko. 2001eko eta 2003ko neurketetan ere haurren presentziaren eragina neurri berekoan antzematen zen, izan ere erabilera maila haurrek ez zegoen bazegoenean baino 18,2 puntu baxuagoa zen 2003an eta 26,9 puntu baxuagoa 2001ean.

³ Indize hau, haurren presentziaren eragina erakusten duena, honela atera dugu: $(56,1-33,2) / 33,2 * 100$

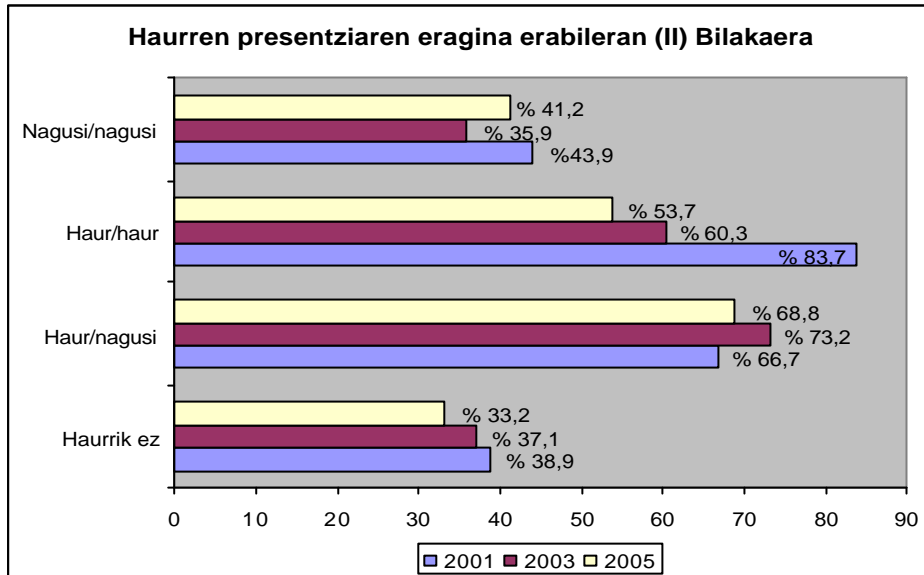
Dena den, haurren presentziak zein eragin duen jakiteaz gain, interesgarria zaigu erabilera edo **komunikazio hori zehazki zeintzuen artean gertatzen den** jakitea. Hori azaltzen digu ondorengo diagramak:

Horrenbestez, **erabilerak nabarmen egiten du gora haurrak mintzakide direnean**: alegia, haurrak beraien artean hitz egiten dutenean (% 53,7) eta nagusiekin harremana dutenean (% 68,8).

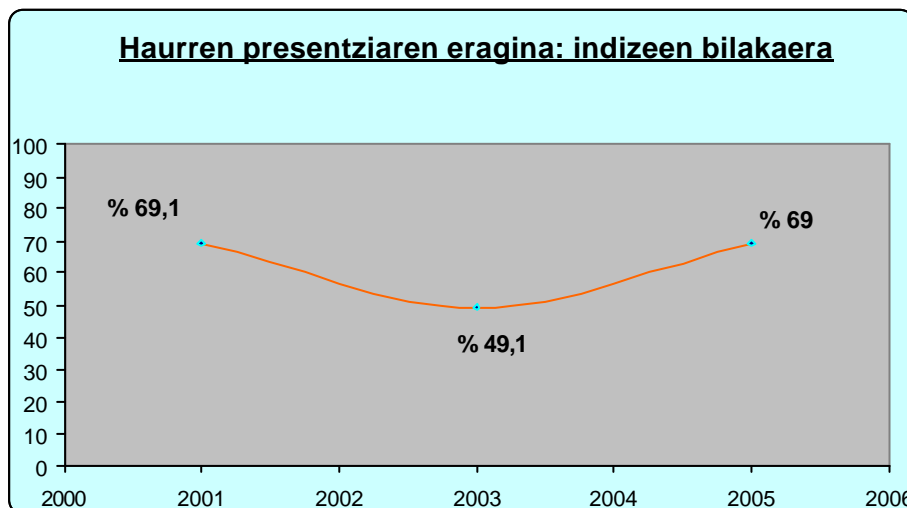
2001eko eta 2003ko datuak aztertzen baditugu bilakaera bat aurki ditzakegu datuetan zeina gazteen euskararen erabileraren jaitsiera ulertarazten daitekeena. Izan ere haur eta nagusien arteko hizkuntza harremanak euskaraz mantendu badira ere, haurren erabilera haien artean asko jaitsi da. 2001. urtean % 83,7 izatetik, % 53,7 izatera pasatu da 2005eko neurketan. Datu hau ondo azertu beharko da datozen urteetan, izan ere nagusien arteko harremana erdaraz gehiago bada eta haurrek haien artean euskara gutxiago egiten badute, haurrek euskarari haurren hizkuntzaren balioa eta irudia emango diote

eta nagusi sentitzen direnean, gazte aroan, erdarara joko dute. Gazteen artean erabilerak jasan duen bilakaera negatiboa horrela uler genezake. Hala ere, hipotesi mailan utzi beharko dugu errepresentazioei dagokien bilakaera hau, datua zehazteko eta baieztatzeko ikerketa kualitatiboa bat egin beharko litzateke.

3.10 Haurren eraginaren bilakaera erabileran

Haurren presentziak aldagai bezak erabileran duen eragina 2001ean eta 2003an ere aztertu zen Aretxabaletan. Neurketa horietan ere datuak modu berean jaso zirenez, ondorengo diagraman duzue **2001eko 2003ko eta 2005eko datuen alderaketa:**

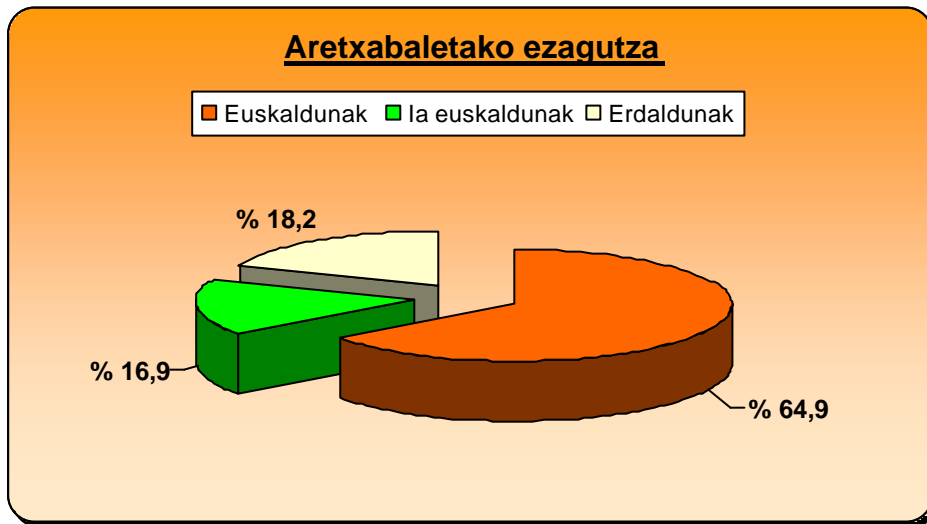

Haurren eraginaren indizea zenbatekoa izan den erakusten digu grafikoak, 2001eko 2003ko eta 2005eko neurketetan. Argi geratzen da hiru neurketetan haurren presentziak eragina izan duela. Aldagaiaren eragina, proportzioan, 2001eko eta 2005eko neurketetan 2003koan baino handiagoa izan da.

4 HIZKUNTZA GAITASUNA ETA BILAKAERA HERRIAN

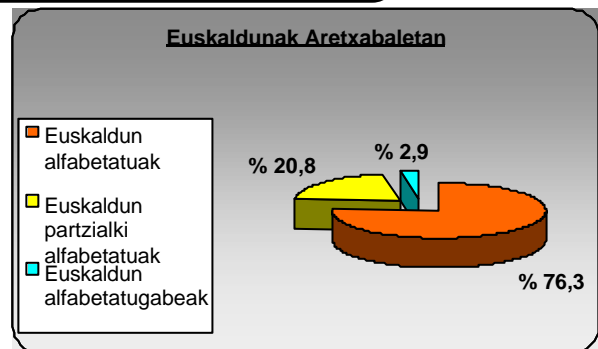
4.1 Aretxabaletako ezagutza (2001)

Aretxabaletako hizkuntza ezagutza (2001eko datuetan oinarriturik) hiru kategorian nagusietan banatu dugu: euskaldunak, ia euskaldunak eta erdaldunak. Ondorengo hiru diagrametan herriko ezagutza eta kategorian biren (euskaldun eta ia euskaldunen) barne-eraketa biltzen dira (*ikus hurrengo orrian kategorian bakoitzaren azalpena*):

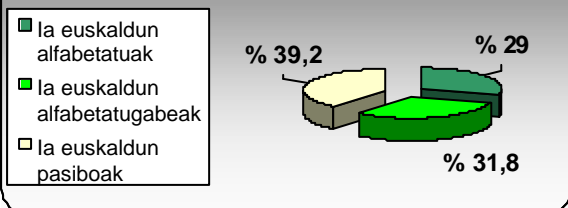

Aretxabaletako euskaldunak

Aretxabaletako euskaldunetan, gehiengoa, %76, alfabetatuak dira, eta erdizka alfabetatuak, ostera, % 21 dira. Aretxabaletako euskaldunetan, beraz, % 3 besterik ez dira alfabetatugabeak.

Ia euskaldunak Aretxabaletan

Aretxabaletako ia euskaldunak

Ia euskaldunen kategorian, berriz, % 29 alfabetatuak dira; euskaldun pasiboak dira gehiengoa (% 39); eta alfabetatugabeak, berriz, % 32 osatzen dute.

Kategoria hauek erroldako galdesortan euskararen jakite-mailari buruz egiten diren lau galderi (*ulertzen duzu?, hitz egiten duzu?, irakurtzen duzu?, eta idazten duzu?*) erantzuteko aukeran jartzen

diren hiru erantzun konbinaketa bidez lortu dira: *ezer ez*, *nekez*, eta *ondo* erantzuten diete galdera hauei errolda egiten denean, eta erantzun horien konbinaketatik zazpi hiztun kategoria sortzen dira:

Euskaldun alfabetatuak: euskara ondo ulertu, hitz egin, irakurri eta idazten dutenak.

Euskaldun erdi-alfabetatuak: euskara ondo ulertzen eta hitz egiten dutenak, baina nekez irakurtzen eta idazten dutenak.

Euskaldun alfabetatugabeak: euskaraz ondo ulertzen eta hitz egiten dutenak, baina ez irakurtzen eta ez idazten dutenak.

Ia euskaldun alfabetatuak: euskara ongi eta nekez ulertzen duten, nekez hitz egiten duten, eta ondo edo nekez irakurtzen eta idazten dutenak.

Ia euskaldun alfabetatugabeak: euskara ondo edo nekez ulertu, nekez hitz egin, eta ez irakurtzen eta ez idazten dakitenak.

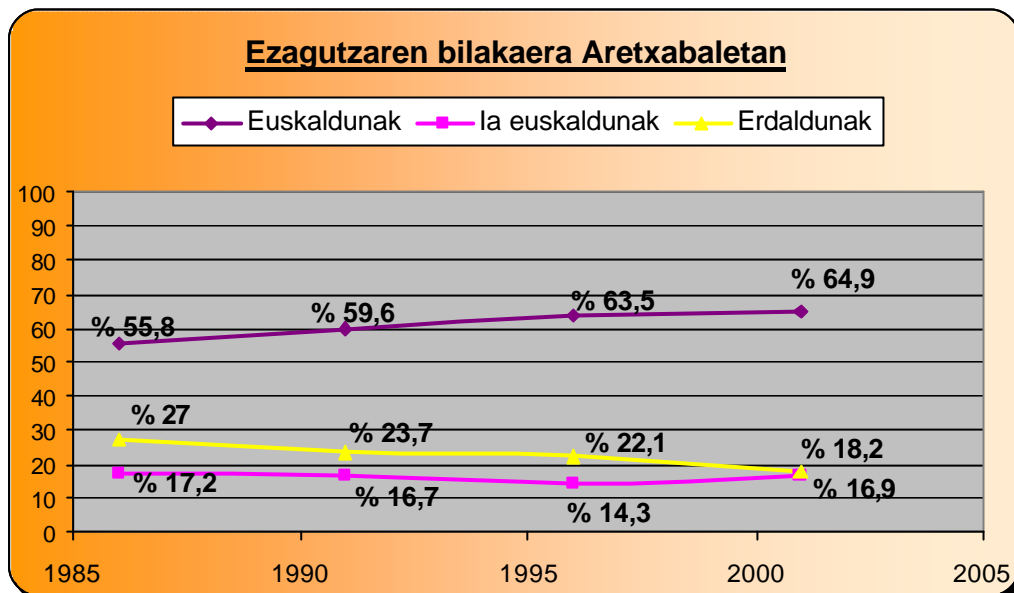
Ia euskaldun pasiboak: euskara ondo edo nekez ulertzen eta batere hitz egiten ez dutenak.

Erdaldunak: euskara hitz egin ez eta ulertzen ere ez dutenak.

Honenbestez, diagrama nagusiari (Aretxabaletako ezagutza) erreparatuz gero, **Aretxabaletan euskaldunak gehiengoa** direla ohar gaitezke (% **64,9**); ondotik **erdaldunak** leudeke (% **18,2**), eta azkenik, **ia euskaldunak** direnak (% **16,9**).

4.2 Ezagutzaren bilakaera

Hizkuntza ezagutzaren eboluzioa ezagutze aldera, 1986tik 2001era bitarteko hiru hiztun tipologiaren ezagutza-bilakaera duzue ondorengo diagraman:

Aretxabaletako **euskaldunen bilakaera positiboa** da azpimarragarrien, **hamabost urtetan 9 puntu igo** delako euskararen ezagutza; 1986tik 1996ra bilakaera konstantea izan da (bosturteko bakoitzean 4 puntu igo da); azken bosturtekoan, ordea, igoeraren abiadura asko mantsotu da, 1,4 puntu soilik igoz.

Erdaldunei dagokienean, berriz, **9 puntutan jaitsi dira erdal hiztunak** hamabost urteotan. Kasu honetan, jaitsierarik nabarmenena 1986tik 1991ra (lehen bosturtekoan, 3,3 puntu) eta 1996tik 2001era (4 puntu) gertatu da.

Ia euskaldunak direnak, azkenik, **nahiko egonkor mantendu dira hamabost urteren buruan**. 1996ra arte beheranzko joera izan du ia euskaldunen bilakaerak; 1996tik 2001era, ordea, 2,6 puntuko igoera izan dute, eta berriro ere 1989ko ezagutza mailaren paretsuan aurkitzen dira.

4.3 Adin taldekako ezagutzaren bilakaera

Aretxabaletan ezagutzaren **bilakaerarik positiboena jasan duten adin taldeak haurrena eta bereziki gazteena** izan dira; ezagutzari dagokionez, haurrek 21 puntuko igoera izan duten bitartean, gazteena 42 puntutakoa izan da. Gazteengan 1991-1996 urteetan gertatu da ezagutzaren gorakadarik nabarmenena; azken bosturtekoan bilakaera positiboaren erritmoa mantsotu egin da. Haurrengan, berriz, 1986tik 1991ra bitartean gertatu da gorakadarik nabarmenena; 1991tik 1996ra erritmoa

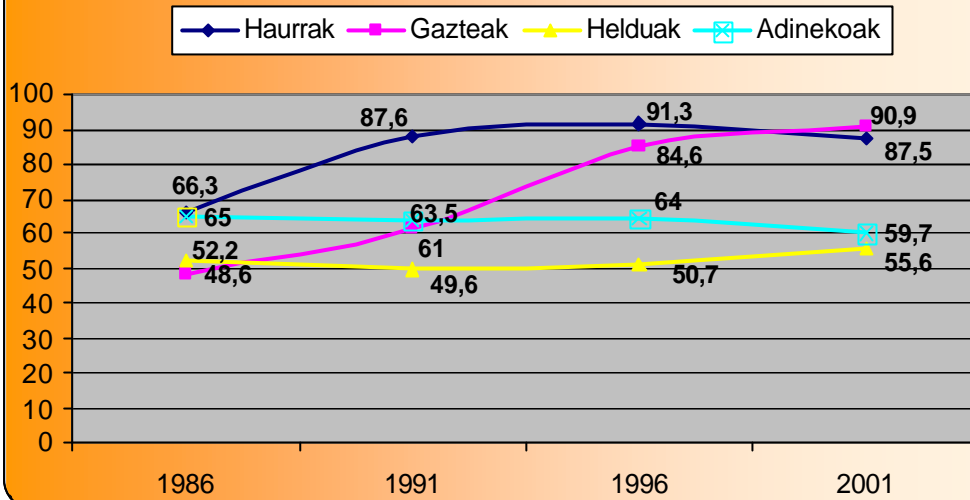
mantsotu egin da, eta azken bosturtekoan, berriz, bilakaera negatiboa izan da, berriro ere 96ko ezagutza mailaren parera etorriz (ia 4 puntu jaitsi da haurren ezagutza maila). Kontuan hartu behar da, 91rako oso altua zela haurren ezagutza maila (% 88), eta gauza bera gertatu da 2003an ere gazteen ezagutza mailarekin (% 91ra iritsi dela).

Bilakaerarik negatiboa jasan duen adin taldea, berriz, **adinekoena** izan da. Hamabost urteren buruan 5,3 puntu jaitsi da, azken bosturtekoan izan delarik jaitsierarik nabarmenena. **Helduengan**, berriz, 96ra arte bilakaera nahiko egonkorra izan den arren (% 50-52 artean), **azken bosturtekoan 5 puntuko igoera** gertatu da helduen ezagutza mailan.

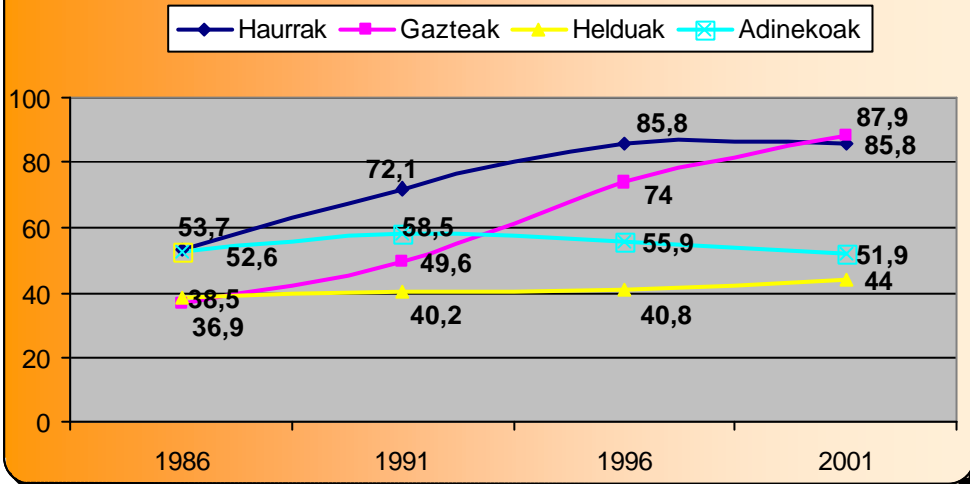
1986an euskaldunen ehunekorik baxuenak gazteek bazituzten ere (% 48,6), 15 urte beranduago egoera aldatu egin da. Gazteen artean euskaldunen ehunekoak nabarmen egin du gora (ia bikoiztu egin da 15 urteren buruan), eta orain ehunekorik altuena duen adin taldea beraiena da.

Adin taldeen ezagutzaren bilakaera beste bi herrirekin alderatuko dugu: eskualde-buruarekin, eta eskualde berean egon ez arren, tipologia bereko beste batekin. Arrasate eta Aramaio ekarri ditugu ondorengo diagrametara; hurrengo orrialdean dituzue hiru herrietako ezagutzaren bilakaeraren diagrama horiek.

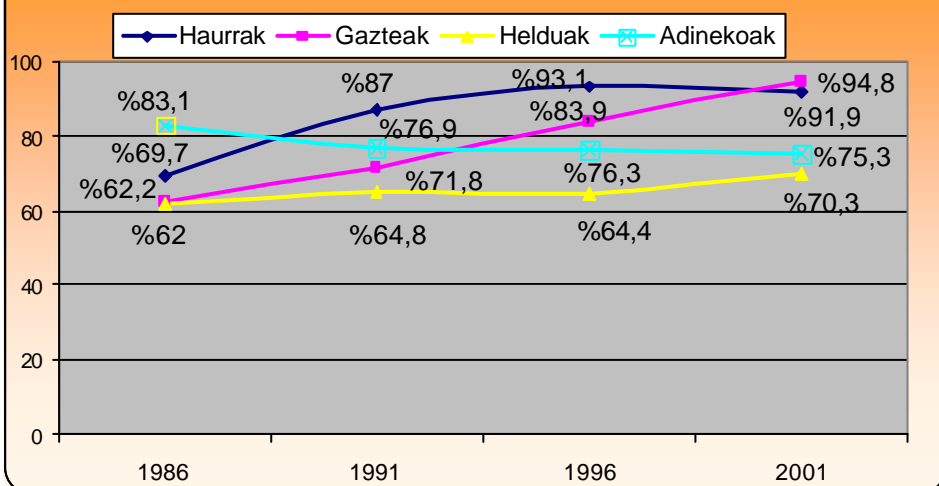
Aretxabaletan adin-taldekako ezagutzaren bilakaera

Arrasaten adin-taldekako ezagutzaren bilakaera

Adin-taldekako ezagutzaren bilakaera Antzuolan

Oro har, **ezagutzaren bilakaerak antzeko joera izan du hiru herri hauetan**: haurren eta gazteengan gertatu da ezagutza mailako bilakaerarik nabarmenena; hamabost urteotan gorakada garrantzitsua gertatu da bi adin talde hauetan, eta honek zerikusi zuzena du urte hauetan irakaskuntzan gertatu den euskalduntzearekin. Haurren, nabarmentzekoa da Antzuolan eta Arrasaten ere, Aretxabaletan bezala, beheranzko joera izan duela ezagutzak azken bosturtekoan.

Aretxabaletan gertatu den moduan, helduen ezagutza mailak neurri apalagoan baina gora egin du Antzuolan eta Arrasaten.

Adinekoengan, azkenik, euskaldunetan beheranzko joera nabari da hamabost urte hauetan. Jaitsiera nabarmenena Antzuolan gertatu da. Aretxabaletan eta bereziki Arrasaten proportzio txikiagoan jaitsi da adinekoen ezagutza maila.

Aurrerantzean, beraz, gazteengan bilakaeraren joera berari eusten bazaio, helduen eta adinekoen adin taldeak euskaldunago bilakatuko dira, eta horrek erabileran ere eragin positiboa izango duela pentsa liteke. Gertutik jarraitu beharko da, aurretik esan bezala, haurren ezagutzaren bilakaera.

5 EMAITZEN AZTERKETA ETA ESANAHIA

5.1 Espero daitekeen erabilera: kontzeptuaren azalpena

Atal honetan erabilera erreala eta espero daitekeen erabileraren (erabilera isotropiakoaren) arteko alderaketa egingo dugu; bata, erabilera erreala, Kale Neurketan jasotako emaitza da, eta bestea **J.L Alvarez Enparantzaren –Txillardegiren- eredu matematikoa** aplikatu ondoren lortutakoa. Horretarako euskararen ezagutza mailaren arabera espero daitekeen erabilera kalkulatzeko da, hau da, ezagutza hainbestekoa izanik (gure kasuan % **64,9** da) bikotekako, hirukotekako, eta laukotekako elkarriketetan euskaraz hitz egitea estatistikoki zenbatean den posible aztertzen da. Horretarako gure hipotesian euskaldunak euskaldunekin elkartzen direnean BETI euskaraz mintzatuko direla suposatuko dugu; egoera baikorrena beraz, elebidunak euskararekiko erabat leialak baitira, eta elebidun batekin topatzean beti euskaraz arituko dira.

Beraz, hipotesi horri jarraituta ezagutzaren eta erabileraren arteko erlazioa aztertuko dugu. Sarritan entzun ohi da erabilera ezagutza mailara iristen (edo gerturatzen) ez den bitartean, erabilera baxua dela. Baieztapen hori, ordea, ez da zuzena, ezagutza eta erabilera ezin daitezkeelako bat etorri, gurea bezalako aldebakarreko elebitasun egoera batean.

Azter dezagun ezagutzaren eta erabileraren arteko erlazio hori adibide batekin:

Eman dezagun laukote batean (A, B, D, C) hiru elebidun ditugula: A, B, D. Demagun elebidun horiek euskararekiko erabat leialak direla, alegia, beraien mintzakideak euskaraz baldin badaki beti euskaraz aritzen direla (adibiderako hipotesi didaktiko bat da, dudarik gabe).

Laukote horretan euskararen **ezagutza** % 75 da, lautik hiru baitira euskaraz hitz egiteko gai. Azter dezagun jarraian euskararen **erabilera** .

Horretarako **zoriz** gerta daitezkeen elkarriketa posibleak kalkulatu ditugu.

Bikoteka, 6 talde ditugu: AB, AD, AC, BD, BC, eta DC. Horietatik C ez dagoenean hitz egingo da euskaraz, hiru kasuetan beraz (AB, AD, eta BD), beste bikoteetan erdaldun elebakarra baitago.

Hirukoteka, 4 talde ditugu: ABD, ABC, ADC, eta BDC. Horietatik elkarriketa bakarrean hitz egingo da euskaraz (ABD), gainontzeko hiruretan erdaraz mintzatuko dira.

Azkenik, **laukoteka** talde bakarra dugu. Eta noski C erdaldun elebakarra bertan egonez gero, erdaraz arituko dira.

Ondorioa garbia da: **hamaika taldetatik** —6 bikote, 4 hirukote eta laukote 1— **lau taldetan** arituko dira euskaraz — 3 bikotetan eta hirukoteko batean—. Hau da, taldeen % 36,4an arituko dira euskaraz.

Erabilera isotropiakoaren formulak aplikatzen baditugu, ikusten dugu nola euskararen **ezagutza % 75** izanik, eta euskaldunak aukera guztietan (mintzakidea euskalduna den guztietan) euskaraz arituko direla suposatuta —**egoera baikorrena**, beraz— erabilera % **48,16 da**.

5.2 Erabilera erreala eta espero daitekeen erabilera

Aurreko adibidearen oinarria matematikara ekarrita, J.L. Alvarez Enparantzak *-Txillardegik-* espero daitekeen erabilera kalkulatzeko eredu sortu du. Ikus dezagun jarraian Aretxabaletan egindako eredu horren aplikazioa.

Aretxabaletako euskararen ezagutza, 2001eko eroldaren arabera, % 64,9 da. Espero daitekeen erabilera (edo erabilera isotropiako) ondorengo formularekin kalkulatu dugu:

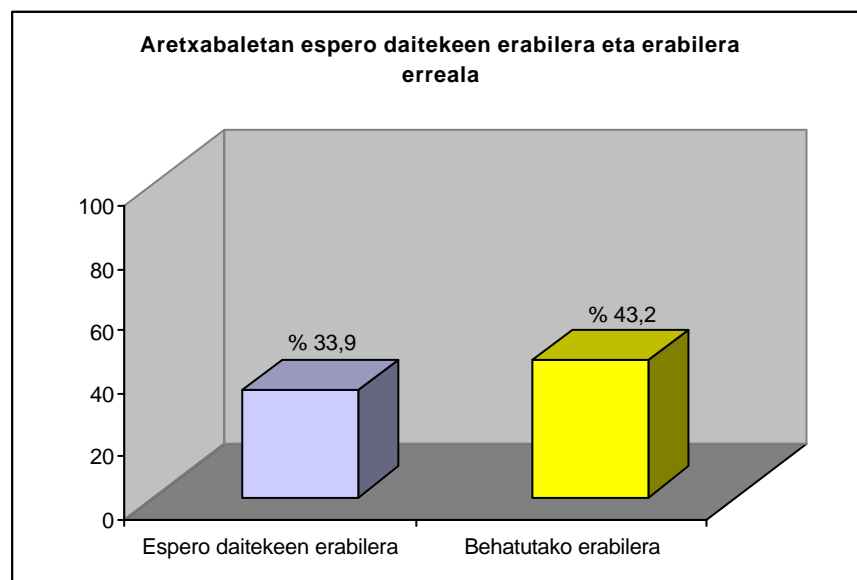
$$P_B = m_B (w_2 e_x^2 + w_3 e_x^3 + w_4 e_x^4)$$

P_B =euskararen erabilera maila
 m_B =euskararekiko leialtasuna
 w_2 =bikotearen pisua
 w_3 =hirukotearen pisua
 w_4 =laukotearen pisua
 e_x =elebidunen proportzioa

Euskararen erabilera maila:

$$1(0,5488 \cdot 0,649^2 + 0,2862 \cdot 0,649^3 + 0,1650 \cdot 0,649^4) = 0,5107 = \% \mathbf{33,9}$$

Hortaz, Aretxabaletako biztanleen arteko zorizko harreman posibleetan, **estatistikoki espero daitekeen euskararen erabilera % 33,9 da**. Kale Neurketak jaso duen erabilera erreala, ordea, % 43,2 da. Espero daitekeena baino 9,3 puntu altuagoa, hain zuzen.

Esan bezala espero daitekeen erabilerak zera adierazten du: herriko edonork beste edonorekin hitz eginez gero (ausazko konbinaketak eginaz), zenbat aukera dauden estatistikoki biak euskaldunak izateko. Beste era batera esanda, euskaldunek, aukera duten egoera guztietan (leialtasuna %100) euskaraz egiten dutela suposatuz, erabilera zenbatekoa litzatekeen.

Hau erreferentzia teorikoa da, dena den. Jakin badakigu praktikan:

- a) euskaldunen leialtasuna ez dela % 100ekoa izaten: euskara dakitenen arteko elkarrizketak ez direla kasu guztietan euskaraz izaten.
- b) herriko edonork ez duela praktikan beste edonorekin harremanik izaten (harreman gehiago dugu gure ingurukoekin, adin berekoekin eta herriko zenbaitekin ez dugu praktikan inoiz harremanik).

Hau guztia kontuan izanik, Erabileraren Neurketan jasotako emaitza honela baloratu dezakegu *espero daitekeen erabilerarekin* alderatuta:

- Erabilera erreala isotropiakoaren gaintetik ageri da, 9,3 punturen aldearekin. beraz, ezagutzagatik espero zitekeenarekiko altuagoa da euskararen erabilera. Horretarako arrazoi nagusiak bi izan daitezke⁵:
 1. Herriko euskaldunak nahiko trinkoturik bizi dira, gehienbat beraien artean harremantzen direlako. Honela, egunerokoan euskaldunak erdaldunekin erlazio gutxi izatean, euskararen erabilera estatistikoki espero dena baino altuagoa da..
 2. Erabiltzeko aukera izanik, herriko euskaldunen leialtasuna handia da, eta ondorioz, euskaldunen arteko elkarrizketak gehienetan euskaraz dira. Horrek ere, euskararen erabilera estatistikoki espero dena baino altuagoa izatea ekarriko du:

Hortaz, Aretxabaletako biztanle guztiaren arteko zorizko hizkuntza harreman posibleetan euskaldunek euren artean beti euskaraz egiten dutenaren indize teorikoak % 33,9 ematen badu ere, praktikan, egindako neurraldietan emaitza altuagoa atera da: % 43,2 da, hain justu, Aretxabaletako kale erabilera.

Espero daitekeen erabileraren inguruan gehiago sakondu nahi izanez gero, “*Txillardegiren* eredu matematikoa eta erabilera isotropiakoak” eranskinera jo dezakezue.

⁵ Balorazio hauek egiteko ezinbestekoa da erabileraren bilakaera eta herriaren ezaugarriak sakonkiago aztertzea eta ezagutzea. Honako hau ditugun oinarritzko datuekin egindako irakurketa bat da, modu hertsian baino hipotesi bezala gehiago ulertu behar dena.

5.3 Eskualdeko, probintziako eta Euskal Herriko datuekiko alderaketa

ARETXABALETA	<i>ezagutza (01)</i> % 64,9	<i>erabilera (05)</i> % 43,2	<i>espero zitekeen erabilera (01)</i> % 33,9
--------------	--------------------------------	---------------------------------	---

Eskualdeko hainbat herriren datuak:

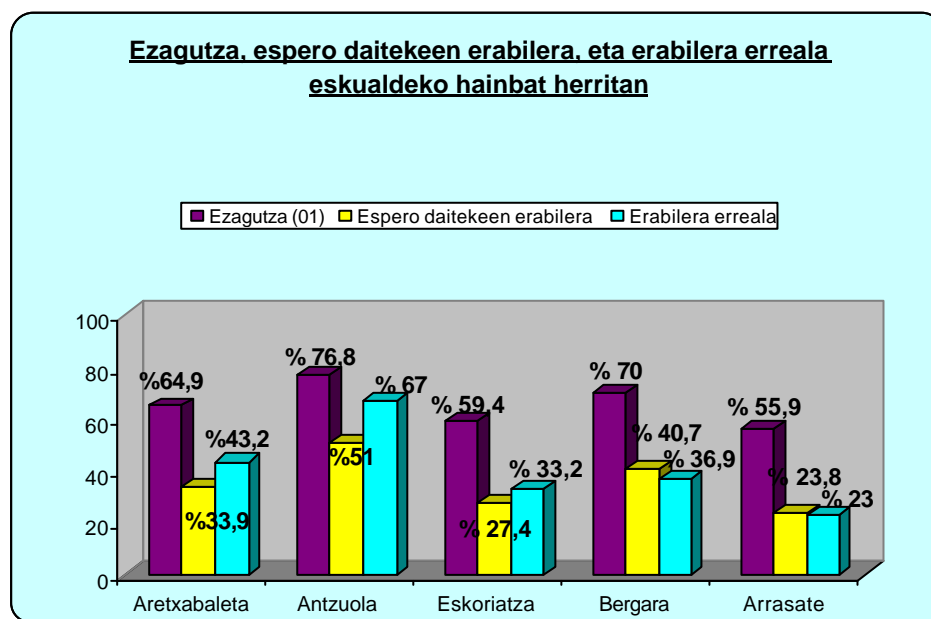
ANTZUOLA	<i>ezagutza (01)</i> % 76,8	<i>erabilera (05)</i> % 67	<i>espero zitekeen erabilera (01)</i> % 51
----------	--------------------------------	-------------------------------	---

ESKORIATZA	<i>ezagutza (01)</i> % 59,4	<i>erabilera (05)</i> % 33,2	<i>espero zitekeen erabilera (01)</i> % 27,4
------------	--------------------------------	---------------------------------	---

BERGARA	<i>ezagutza (01)</i> % 70	<i>erabilera (04)</i> % 36,9	<i>espero zitekeen erabilera (01)</i> % 40,7
---------	------------------------------	---------------------------------	---

ARRASATE	<i>ezagutza (01)</i> % 55,9	<i>erabilera (03)</i> % 23	<i>espero zitekeen erabilera (01)</i> % 23,8
----------	--------------------------------	-------------------------------	---

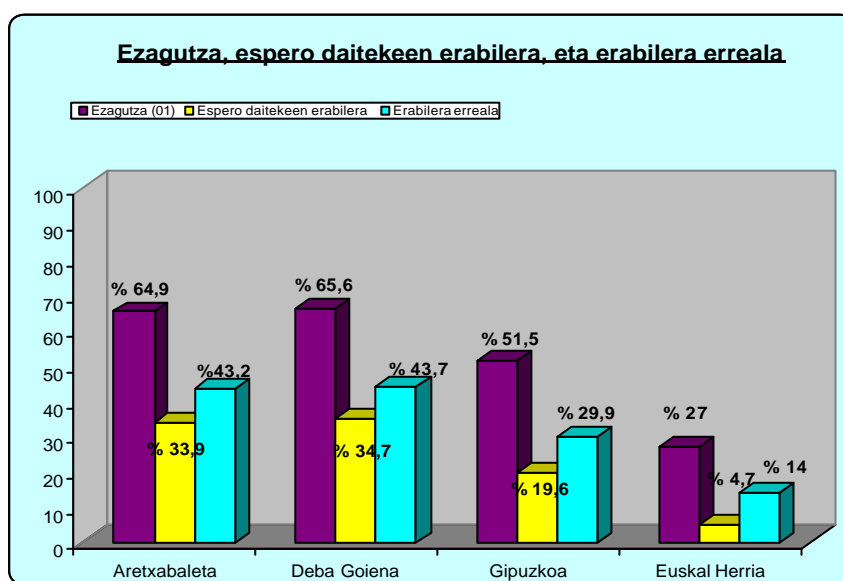
Ondorengo diagraman Deba goieneko hainbat herriren ezagutza eta erabilera jasotzeaz gain, duten ezagutzaren arabera espero daitekeen erabilera (isotropiakoa) bildu da:

Ezagutzari erreparatuz gero, Antzuolan aurkitzen da ezagutza maila altuena, eta espero daitekeen erabilera mailari dagokionez ere gauza bera gertatzen da. Behatutako erabilera ere eskualdeko handiena da Antzuolakoa, eta erabilera teoriko eta behatutakoen arteko jauzi handiena da ere. Azken datu hau normala da Antzuolan euskaldun kopurua kontutan hartuta. Aretxabaletaren kasuan, euskararen ezagutzari dagokionez, hirugarren herri euskaldunena da Antzuola eta Bergara ondoren kokatuta dago, baina erabilerrari dagokionez, Aretxabaleta Bergararen aurretik kokatzen da.

Eskualdeko, probintziako eta Euskal Herriko datuak:

	<i>ezagutza (01)</i>	<i>erabilera (01)</i>	<i>espero zitekeen erabilera (01)</i>
DEBA GOIENA	% 65,6	% 43,7	% 34,7
GIPUZKOAN	% 51,5	% 29,9	% 19,6
Euskal Herrian	% 27	% 14	% 4,7

Aretxabaletako erabilera eskualdean neurtutakoaren parekoa da, % 43,7 bada Deba Goieneko batz besteko erabilera maila, Aretxabaletakoa % 43,2koa da, 0,5 puntuko ezberdintasuna bakarrik. Herrialdeko eta Euskal Herriko erabilerekin alderatzen badugu, Aretxabaletako kaleetan jasotako euskararen erabilera Gipuzkoako eta Euskal Herriko batz besteko erabilera mailak baino askoz altuagoa da diagraman ikusten denez. Gipuzkoakoa baino 13,3 puntu altuagoa eta Euskal Herrikoa baino 29,2 puntu altuagoa hain zuzen ere.

Diagrama honetan ikus dezakegunez, neurtutako erabilera espero daitekeen erabileraren gainetik ageri da eskualdean, Gipuzkoan, Euskal Herrian, eta baita Aretxabaletan ere.

6 DATOZEN URTEETARAKO BEGIRA PROSPEKZIOA (2005-2015)

Atal honetan, datozen urteetarako herriko euskaldungoaren bilakaeraren prospekzioa duzue. Prospekzioa SEI Elkarteak sorturiko BEGIRA tresna erabiliz prestatu dugu eta euskararen ezagutzak, zein espero daitekeen erabilerak datozen hamar urteetan herrian izango duen bilakaeraren berri ematen digu.

Ezagutzaren bilakaera:

HERRIA	BIZTANLERIA		EUSKALDUNAK		HAZKUNTZAK	
	1996	2001	1996	2001	Bizt.	Eusk.
Aretxabaleta	5836	6018	3707	3905	0,62	1,05

BEGIRA erabiliz, zera kalkulatu dugu: 1996. eta 2001. urteetako erroldetako biztanleria eta euskaldungoaren datuetatik abiatuta, euskaldunen kopuruak teorikoki zein bilakaera jarraituko duen datozen urteetan (96tik 2001erako bilakaera berdina jarraituta). Ondorengo taulan dituzue urtez urteko datuak:

Aretxabaleta	Euskaldun kopuruaren bilakaera											
	2001	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Euskaldunak	3095	4071	4114	4157	4200	4244	4288	4333	4379	4424	4471	4517
%	64,9	66,0	66,3	66,6	66,9	67,1	67,4	67,7	68,0	68,3	68,6	68,9

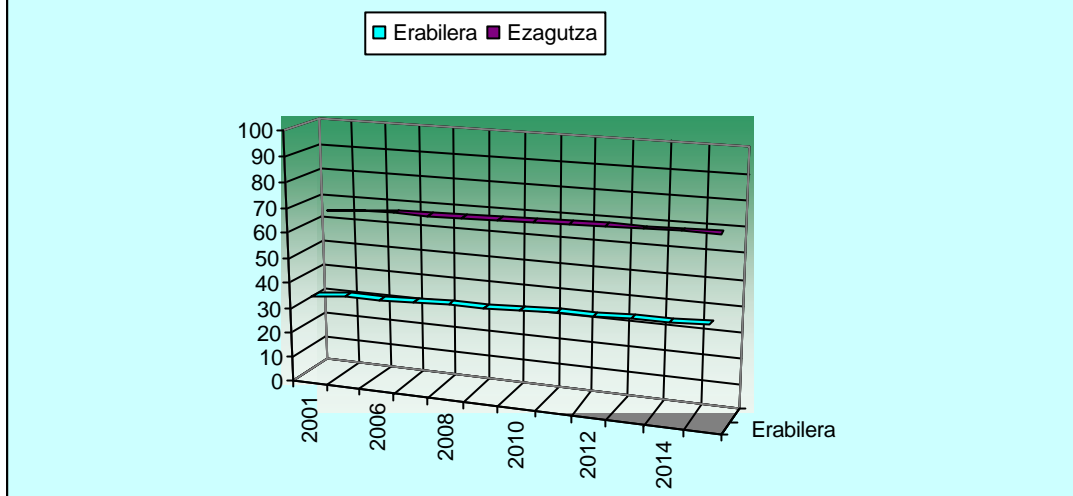
Halaber, ezagutzaren bilakaera honetan oinarrituta “espero daitekeen erabilera” edo “erabilera isotropiako” ere kalkula genezake, *Txillardegiren* eredu matematikoan oinarrituz:

Erabilera isotropikoaren bilakaera:

Aretxabaleta	Erabilera isotropiako (estimazioa)											
	2001	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Erabilera (%)	33,9	35,3	35,6	36	36,4	36,8	37,1	37,5	37,9	38,3	38,7	39,1

Ondorengo dia graman duzue Aretxabaletan datozen 11 urteetan ezagutzak eta erabilera isotropiakoak izango duten **bilakaeraren prospekzioa**:

Ezagutzaren eta erabileraren bilakaera Aretxabaletan

BEGIRA aplikazioa baliagarria zaigu kasu askotan ditugun datuetatik abiatuta bilakaera zein izango den jakiteko.

Kontuan izan, BEGIRAKo prospekzioa egiteko 1996ko eta 2001eko erroldako datuak erabili ditugula. BEGIRAK, ezagutza aldetik urte horietan gertatu den bilakaera bere horretan mantenduz gero, ezagutzak (eta horren araberrako erabilera isotropiakoak) zein bilakaera izango duen azaltzen digu. Kontuan izan 1996tik 2001era Aretxabaletan euskararen ezagutza eta biztanle kopurua ere oso gutxi aldatu direla. Eta, hain zuzen, prospekzio honek adierazten diguna da urte horietako bilakaera mantenduta urtez urte zein izango den ezagutza.

BEGIRA aplikatuta Aretxabaletako prospekzioak adierazten digunarekin batera, kontuan hartu behar dugu erabilera isotropiakoaren gaintik dagoela erabilera erreala Aretxabaletan. Beraz, pentsa liteke joera hori mantentzen bada erabilera erreala BEGIRAK erakusten digunaren gaintik egongo dela.

7 ERANSKINAK

7.1 Txillardegiren eredu matematikoa eta erabilera isotropiakoa

OINARRI TEORIKOAZ ETA KONTZEPTUAREN ESANAHARI BURUZKO ZENBAIT AZALPEN (laburpen gisa)

Txostenean “*espero daitekeen erabilera*” bezala izendatu duguna, berez, J.L. Alvarez Enparantza “*Txillardegik*”k garaturiko “*erabilera isotropiakoa*” da, eta egile beraren Eredu Matematikoan oinarrituriko kontzeptua da. Ondorengo lerrootan kontzeptu honen oinarria, esanahia eta erabilgarritasunari buruzko laburpen bat duzue.

Gaiari buruz informazio osatuagoa nahi duenak jo beza BAT Soziolinguistika aldizkariaren 28. zenbakira (51-68 orr, Xabier Isasi eta Arantxa Iriarteren artikulua, bertatik hartu ditugu laburpen honetan letra etzanean ageri diren testu batzuk). Eredu osoa, berriz, *Txillardegik* eta Xabier Isasik argitaraturiko *Soziolinguistika Matematikoa* liburuan duzue (UEU-EKB, Bilbo; 1994).

Laburpen honetan *Txillardegiren* eredutik zenbait puntu aipatuko ditugu soilik, Kale Erabileraren Neurketa egiteko moduarekin eta Erabilera Isotropiakoa kontzeptuarekin lotura zuzena dutenak, beti ere erabilitako metodologiaren eta kontzeptuen ulermena errazteko xedez.

Abiapuntua: ukipen egoera

Hasteko, kontuan izan behar dugu gurea hizkuntza ukipen egoera bat dela (gure kasuan, gizarte berean bi hizkuntza):

Txillardegik garatutako eredu matematikotik alderdi bat besterik ez dugu hartu. Hizkuntzen arteko ukipen egoerari aplikatuko diogu. Egoera horretan, esan dugunez, B hizkuntzako hiztun elebakar multzo esanguratsurik ez dago, hiztun guztiak A hizkuntzaren jabe diren bitartean, haien arteko batzuk B hizkuntza jakin eta erabiltzeko moduan daude.

(gure kasuan B euskara litzateke eta A gaztelania edo frantsesa).

Elebidunen aldetik B hizkuntzaren erabilera gertaera estokastiko gisa definitu dugu. Azken buru, ez dugu ezagutzen aldez aurretik zein den elebidunen portaera linguistikoa. Biztanle bakoitzak eta guztien artean momentu jakinetan hizkuntza harremanen bat gerta daitekeela suposatzen badugu, orduan B hizkuntzaren erabilera maila elebidunen proportzioaren funtzio zuzena izaten da.

Hortaz, kontuan izan behar dugu, batetik **ukipen egoeran gaudela** eta gainera, gure kasuan, euskara dakiten guztiek dakitela gaztelania edo frantsesa. Ondorioz, euskara egoera jakin batzuetan erabili ahal izango da, eta egoera horien zenbatekoa B hizkuntzaren hiztunen (alegia, euskaldunen) proportzioaren arabera izango da. Gogoan izan **erabiltzeko aukeraz** ari garela, aukera

potentzialaz, gero beste gauza bat da zer hizkuntza jokaera duten elebidun horiek, baina aukerak zenbat izango diren kalkula dezakegu.

Probabilitatea:

Zein da B hizkuntzako 2 hiztunen arteko elkarrizketa bat gertatzeko probabilitatea?

$$PR_{BB} = e_B \cdot e_B = e_B^2 \quad \text{Non, } e_B \text{ euskal hiztunen proportzioa den (0tik 1era)}$$

Demagun, adibidez, %55a euskalduna den herri batean garel. Bertako bi biztanle (edozein) kalean elkartzen badira, zenbatekoa da biak euskaldunak izateko probabilitatea?

$$PR_2 = 0,55 \cdot 0,55 = 0,302 \text{ edota } \% 30,2$$

Baina, noski, kalean ematen diren elkarrizketak ez dira beti bi pertsonen artekoak izaten: bikoteen, hirukoteen, laukoteen eta hiztun talde handiagoen arteko elkarrizketak ere eman daitezke. Eta zenbatekoa da hirukote bat kalean elkartuta elkarrizketa euskaraz izateko probabilitatea, alegia; zenbatekoa da hiru hiztun horiek euskaldunak izateko probabilitatea? (lehengo adibide bera erabiliz);

$$PR_3 = 0,55 \cdot 0,55 \cdot 0,55 = 0,166 \quad \text{alegia } \% 16,6$$

Eta hirukotea izan beharrean, laukotea bada, probabilitatea oraindik eta gehiago gutxitzen da:

$$PR_4 = 0,55 \cdot 0,55 \cdot 0,55 \cdot 0,55 = 0,091 ; \% 9,1$$

Eta probabilitatea gero eta txikiagoa da taldea handitu ahala. *Txillardegiren* hitzetan: “*talde handietan (n = 4, 5, 6, ...), B hizkuntzaren erabilerak erritmo esponentzial batean egiten du ihes*”. Eta errealitatean zenbateko taldetan ematen dira elkarrizketak? Orain arte Euskal Herri mailan egindako Kale Erabilera Neurketen informazioa erabil dezagun horretarako:

Bikote, hirukote eta laukoteen proportzioa:

EKBk 1993 eta 1997ko neurraldietan solaskide kopurua behatu zuen. Hau da, behatutako elkar hizketak bikoteetan, hirukoteetan, laukoteetan, boskoteetan edo talde handiagoetan gertatzen zirenen arabera, bikote, hirukote, laukote, boskote, ... kopuruak zenbatu eta haien artean zeintzuk egiten zuten euskaraz zehaztu ere.

Bi neurketaldi horietan solaskide kopuruaz, guk w_i pisu estatistikoak deitutakoaz, jasotako datuetatik abiatuz, laukoteetara mugatu dugu hiztun taldeen tamainaren eragina eta w_2 , w_3 eta w_4 pisu estatistikoak balio finkotzat jo. Horrela, batenaz beste bikote, hirukote eta laukoteen pisuak ondorengoak finkatu ditugu:

$$\begin{aligned} w_2 &= 0.5488 \\ w_3 &= 0.2862 \end{aligned}$$

$$w_4 = 0.1650$$

Beraz, kalean behatutakotik ondorioztatu dugu lau hiztunetik gorako taldeen arteko elkarrizketak oso gutxitan gertatzen direla (talde handiagoetan normalki ez da elkarrizketa bakarra egoten, gehiago baizik). Bestalde, orain badakigu bikote, hirukote eta laukoteen pisua zenbatekoa den eta proportzio hori gure kalkuletan finkotzat hartuko dugu.

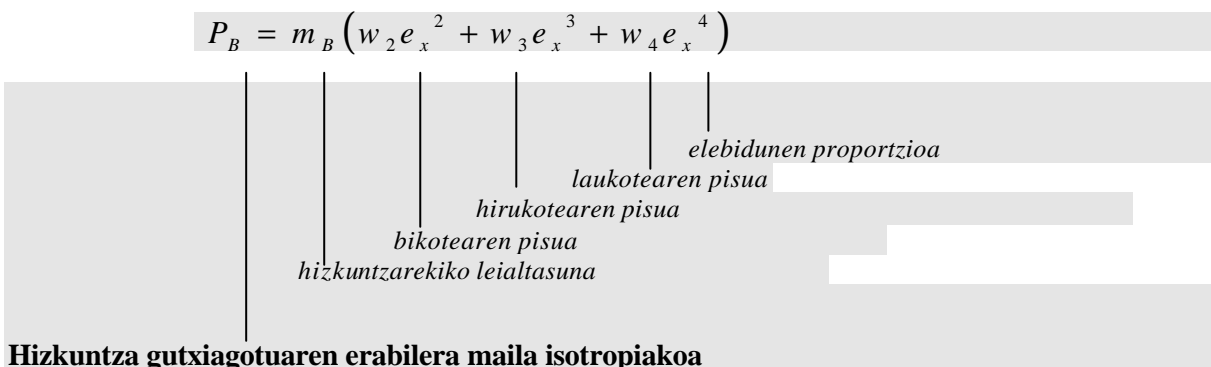
Horrela ba, probabilitate mailan, euskarazko elkarrizketak gerta daitezen dagoen aukera (berriz ere e_B herriko euskaldunen proportzioa izanik) hau izango da:

$$PR_B = w_2 e_x^2 + w_3 e_x^3 + w_4 e_x^4$$

Baina, noski, gogoan izan hasieran aipatu duguna: **ukipen egoeran gaudela** eta gainera, gure kasuan, euskara dakiten guztiek dakitela gaztelania edo frantsesa. Ondorioz, *Txillardegik* dioskunez: “*B –ren erabilera eman dadin erabat beharrezkoa den baldintza bakarra da elebidunak, horretara beharturik ez egon arren, leialtasunez, beraien artean B erabiltzen jarraitzea (lasai-lasai erabil baitezakete A beraien artean ere)*”.

Orain arteko urratsetan, elebidunen proportzio jakin bat izanik, hiztunen artean euskarazko elkarrizketak eman daitezen zenbat aukera ditugun kalkulatu dugu. Baina, jakina, mila arrazoi ezberdin tarteko, gerta daiteke euskaldunen arteko elkarrizketak erdaraz izatea. Beharrezko ez izanik ere euskaraz egite hori *Txillardegik* hizkuntza leialtasun bezala izendatu du (m_B).

Erabilera maila hiru osagaien funtzio zuzena izango litzateke, elebidunen proportzioa (e_x), mintzakide taldearen tamaina edo solaskide kopurua erabilera askean (w_i) eta hizkuntza gutxiagotuarekiko leialtasuna (m_B). Horrela, erabilera maila kalkulatzeko formula ondorengoa izango litzateke.

Formula honetatik abiatuta, erabilera isotropiakoa (edo espero daitekeena) kalkulatzeko $m=1$ dela suposatuko dugu, alegia, euskara dakitenen arteko elkarrizketak ematen direnean beti euskaraz direla eta egoera isotropiakoa dela. Formula, hortaz:

$$P_B = w_2 e_x^2 + w_3 e_x^3 + w_4 e_x^4$$

Azken oharrak: ISOTROPIA / ANISOTROPIA eta KONPAKTAZIOA:

Probabilitateak kalkulatzeko garaian, B hizkuntzaren ageriko erabilera zorizko gertaeratzat jo dugu. Nonahi eta noiznahi ager daitekeen jazoera dela esan nahi dugu. Gure erdua eredu estokastikoa dela esaterakoan, B hizkuntzaren erabilerari buruzko aurriritzi guztiak bazterten ditugula esan gura dugu, zuzenak zein okerrak, ez dugu aurriritzi bakar bat onartzen. Esaten dugu, B hizkuntzaren erabilera, elebidunak tarteko direlarik, gertaera probablea dela, besterik ez. Orokorrean, kontrako frogatu ezean, gizartea linguistikoki **isotropiako** da; B hizkuntzaren erabilera, printzipioz, elebidunen proportzioaren funtzio zuzena da.

Orain arteko urratsetan gizarteko egoera isotropiakotzat hartu dugu, hortaz: alegia, suposatu dugu edozein hitzunik beste edozeinekin hitz egiteko probabilitatea duela.

Dena den, J.L. Alvarez Enparantzak eta X. Isasik egindako azterketetan ikusi da herri askotan hori ez dela horrela. Neurketak eginda, kasu batzuetan m -ren balioa 1 baino handiagoa lortzen zen neurketaren emaitza errealak gorago azaldu dugun formularen sartuta, eta hori estadistikoki onartezina da (leialtasuna %100ekoa baino handiagoa izatea suposatuko luke). Txillardegiren hitzetan “Neurketen emaitzak (mota guztietako herrietan behin eta berriz errepikatuak) soilik uler zitezkeen A hizkuntzako elebakarren kopuru handi bat hitzun elebidunekin harremanetan ez zegoela suposatuz. A hizkuntzako elebakarren isolamentu linguistiko honek B hizkuntzaren erabilera hobetzen du”

”Horrek behartu gintuen isotropia linguistikoaren hipotesia alde batera uztera. **Euskal Herrian ez da isotropia hori ematen**”

Horrek esan nahi du nolabait gure herrietan bi sare edo komunitate ezberdin daudela (euskarazkoa eta erdarazkoa) eta bateko zein besteko kideen artean harremanak izateko aukera ez dela estatistikoki askea, ausazkoa, guk hasieran suposatu dugun bezala. Beste modu batean esanda, hitzun bakoitzak bere sareko kideekin maizago ditugula harremanak beste sarekoekin baino.

Errealitate honetaz jabetzeak eraman zituen J.L. Alvarez Enparantza eta X. Isasi eredu matematikoaren garapenean urrats berriak ematera. Besteak beste, “gizarteratze tasa” (g) kontzeptua erabili dute, aipatu bi sareen arteko integrazio maila deskribatzeko.

Gorago esan bezala, neurketen emaitzetako bat izan da ohartzea badagoela A hizkuntzako elebakarren proportzio bat ez duena elebidunekin harremanik izaten. $g=0$ izango da inolako harremanik ez dagoenean (alegia, erdaldunen eta euskaldunen sareak bata besteagandik erabat berezita bizi direnean, harremanik gabe) eta $g=1$ izango da herriko A elebakar guztiak elebidunen sarean erabat integratuta dauden kasuetan (kasu honetan sare bakarrean leudeke guztiak, elebakarrak eta elebidunak).

Pentsatuko duzue, kasu errealik gehienak mutur batean zein bestean baino, bien artean kokatzen dira. Horrela, hemen aipatu ditugunez gain beste formula batzuk ere erabilia, kaleko erabilera neurtuta Txillardegiren erdua iristen da komunitate baten leialtasuna (m) eta gizarteratze tasa (g) zehaztera. Azken honek, nolabait Txepetx-ek definituriko euskaldungoaren konpaktazioa kontzeptuaren antzeko zerbait adierazten digu.

Dena den, Kale Erabileraren neurketa egin dugun honetan leialtasun eta konpaktazio kalkulurik egin ez dugunez, oraingoan kontzeptu hauen aipamena baino ez dugu egin nahi, interesa duen oro hasieran aipatu iturrietara jotzera gonbidatuz.

Ikusi dugu, hortaz, nola kalkula daitekeen **erabilera isotropiakoa** herri batean euskaldunen proportzioa zenbatekoa den jakinda. Gerora ikusi dugu nola praktikan Euskal Herrian ez den egoera isotropiakoa ematen, eta **gizarteratze tasa** ere kontuan hartu behar dugun.

Dena den, erabilera isotropiakoa oso erabilgarria zaigu, herrian neurtu dugun erabilera errealaren emaitzak altuak edo baxuak diren baloratu ahal izateko erreferentzia teoriko bat ematen digulako. Eta, horretarakoxe erabili dugu guk erabilera isotropiakoa txosten honetan.

7.2 Neurketa arauak eta oharrak

Zer neurtu behar da?

Kalean, eta **kalean soilik dabilen jendearen** arteko hizkuntz erabilpena. **Leku itxiak** beraz (tabernak, dendak, kiroldegiak, etxeak, lantegiak, garraioak, edonolako lokalak,...), **neurketa honetatik kanpo geratzen dira**.

Neurketa, ez inkesta:

Kalean goazela jendeari ez zaio galdetu behar normalean zein hizkuntza hitz egiten duen edo une horretan zein hizkuntzaz ari den mintzatzen. Ez **galdetu, entzun** egin behar dugu eta entzuten dugun hizkuntza jaso taulan, jendeari ezer esan gabe. Gure helburua kaleko hizkuntza errealitatea bere horretan jasotzea da, ahalik eta modurik objektiboenean kalean doazenek ez dute jakin behar neurketa egiten ari garenik.

Ibilbidea:

Neurketa egiteko **ibilbide jakin bat** egongo da finkaturik aldezturik (Soziolinguistika Klusterreko teknikariek udalekoekin adostua). Ibilbidea herriko kalerik jendetsuenek osatuko dute, normalean erdigunean (erdigunea zentzu zabalean ulertuta). Ibilbideak inguru ezberdinak zeharkatzea komeni da: erosketa-kaleak, poteo kaleak, haur jolas-lekuak, pasealeku eta parkeak, etab. Ibilbideak hasi eta bukatu leku berean egin beharko du eta **neurtzaileak behar hainbat aldiz egingo du ibilbidea**, neurraldi bakoitzak irauten dituen bi ordu horietan.

Neurtzaile bakoitza bere ibilbidean paseatzen ibiliko da. Ez dago arazorik noizbehinka eserlekuren batean eserita neurketa egiteko, eta batzuetan gainera, disimulatzeko beharrezkoa ere izango da. Baina eserita denbora gehiegi ematea ere ez da komeni. Izan ere, helburua neurketa ibilbide guztian zehar egitea da (gainera, plaza edo antzerakoetan ez bada, eserita egonda jende gutxiago neurtuko dugu).

Datuak nola jaso:

Datuak idazteko honekin batera doan eredu erabiliko duzue, eta han ageri den moduan idaztea komeni da, hots, neurtutako lagun bakoitzeko makilatxo bat jarritz.

Hiru motatako fitxak daude; **eta neurraldi bakoitzean dagokiona erabili behar da (arduradunak adieraziko dizue zein)**. **Fitxa bakoitzean hiru datu hartzen dira kontuan:** (Lehenengo bi datuak hiru fitxetan errepikatzen dira).

1. Adin taldea: haurrak (14 urte bitartean), gazteak (15-24 urte), helduak (25-64 urte) eta zaharrak (65 urtetik gorakoak). Jendeak zein adin izango duen sumatzea neurtzaileen egitekoa izango da, eta gutxi gorabehera egin beharrezkoa da.

2. Hizkuntza: euskara edo erdara (gaztelania).

3. Fitxaren arabera:

- Talde tamainaren araberako fitxan **taldearen tamaina** hartzen da kontutan, hau da, bikote, hirukote, laukote, boskote ala talde handiagoetan dabilen jendea.
- Sexuaren araberako fitxan **sexua** aztertzen da.
- **Haurren presentziaren** araberako fitxan, mintzakideen artean haurrik badagoen aztertzen da.
- Horretaz gain, bada laugarren fitxa bat **“bakarrizketak”** jasotzeko erabiliko duguna.

Adibideak:

Neurketa nola egiten den azaltzeko **bi adibide** jarriko ditugu:

1.- Bi haur (bi neska) badoaz euskaraz hitz egiten

- Talde tamainaren araberako fitxan: bikoteei dagokien tartean eta euskarazko zutabean haurren atalean bi makilatxo jarri.
- Sexuaren araberako fitxan: Emakumezkoei dagokien tartean eta euskarazko zutabean haurren atalean bi makilatxo jarri.
- Haurren presentziaren fitxan: “haurren presentzia bai” tartean, “haurren arteko elkarrizketa” kategorian euskarazko zutabean bi makilatxo jarri.

2.- Senar-emazteak 5 urteko alabarekin eta 16 urteko semearekin badoaz eta erdaraz hitz egiten ari dira:

- Talde tamainaren araberako fitxan: **laukoteei** dagokien tartean eta **erdarazko** zutabean **helduen** atalean bi makilatxo jarri, **haurren** atalean bat eta **gazte** en atalean beste bat.
- Sexuaren araberako fitxan: **Emakumezkoei** dagokien tartean eta **erdarazko** zutabean **haurren** atalean makilatxo bat jarri eta beste bat **helduenean**. **Gizonezkoen** tartean **gazteen** atalean ere makilatxo bat eta azkena **helduenean**.

- Haurren presentzia ren fitxan:

a).- Zuzenean amak alabari hitz egiten badio, **bi** makilatxo jarriko ditugu (**BESTE BIAK KONTUAN HARTU GABE**). **“Haurren presentzia bai”** tartean, **“haur/nagusi/haur arteko elkarrizketa”** kategorian eta **erdarazko** zutabean **helduen** atalean makilatxo bat, **haurren** atalean beste bat.

b).- Zuzenean amak semeari (edo aitari; alegia, haurrari zuzenean ez) hitz egiten badio, **lau** makilatxo jarriko ditugu. “Haurren presentzia bai” tartean, **“nagusien arteko elkarrizketa** (haurrak ez dira mintzakide)” kategorian eta **erdarazko** zutabean **helduen** atalean bi makilatxo jarri, **haurren** atalean bat eta **gazteen** atalean beste bat.

Azalpena merezi duen puntua da hau : lau lagun elkarrekin doazenean **normalean bat entzungo** dugu hizketan eta beste hirurak entzule izango dira (arreta gehiago edo gutxiago jarriaz, guri hori ez zaigu axola). Kasu horretan **guk fitxan lau lagun entzun dugula jarriko dugu**, hau da, lau makilatxo, hizketan zihoan bakar horren hizkuntzan.

- Laugarren fitxa, “**bakarrizketak**” neurtzen dituen fitxa, **hiru neurralditan neurtuko da**. Bertan bi aukera ditugu: eskuko telefonoz hitz egiten ari direnak eta bestelakoak (animaliekin, atarrietako interfonoz, etab.) Fitxa horretan, jakina, elkarrizketa bakoitzeko marratxo bakarra egingo dugu, mintzakide bakarra entzun (eta ikusiko) baitugu.

Beste ohar batzuk:

- Ibilbidean zehar pertsona bera —**neurraldi eta elkarrizketa berean**— ez dugu behin baino gehiagotan neurtuko. Alegia, pertsona bera jende berdinarekin eta hizkuntza berean entzuten badugu, behin bakarrik jasoko dugu. Aldiz, taldean partaideren bat aldatzen bada (norbait etorri edo norbait joan) edo taldeak hizkuntza aldatzen badu (mintzakideak berdinak izan arren), hori gertaera ezberdina izango da, eta beraz, jaso egingo dugu.

- Neurtzaileekin hitz egiten dutenei ez zaie neurtuko.

- **Dudazko kasuak ez jaso**, hau da, entzundako hizkuntza zein den ziur ez dakigunean, jaso gabe utzi.

- Hegoaldean euskaraz edo gaztelaniaz ari ez diren beste hiztun guztiak ez apuntatu. Iparraldean euskaraz eta frantsesez ari direnak soilik izango dira neurtuak. Hala eta guztiz ere, Ermua bezalako herrietan galizieraz ere entzun ohi da. Hiztunak herrikoak bertakoak izatea posible den kasu horietan kontutan hartu behar dira eta erdarazko zutabea apuntatu.

- **Inoiz ez dugu galderarik egingo, ez galdetu ezer** : ez zein adin duen, ez zein hizkuntza erabili ohi duen, ez une horretan zein hizkuntzaz ari den mintzatzen... Ez da ezer galdetu behar, ez baikara inkesta bat egiten ari ; gurea neurketa denez, entzundakoa jaso behar dugu.

Azken oharrak:

Euskara gutxi entzutea gogorra izan arren, **beti egia jarri**. Euskaltzaleon joera psikologikoa izaten da errealitateak adierazten duena baino euskara gehiago aditu nahi izatea. Alferrik gabiltza ordea, geure buruak engainatzen: azterketa hau **euskararen egoera ezagutzeko tresna oso garrantzitsua** da eta errealitatea egiazki nolakoa den jakitea interesatzen zaigu. Honetan, mesedez, zorrotzak izan. Taberna, denda eta bestelako leku itxien barnealdeetan neurtzerik ez dagoen arren, **haien sarrera-irteeretan bai**. Hori oso kontutan hartzekoa izan daiteke euria eginez gero batez ere. Bukatzeko, esan, garrantzitsua dela neurketa egun zehatzak noiz izango diren ez iragartzea, bestela gerta daiteke euskaldunek euskara ohizkoa baino gehiago erabiltzea, eta normala den egoeraz bestelako datuak jasotzea.

7.3 Fitxak

HAURREN PRESENTZIAREN FITXA

Asteazkena, 11:00-13:00 (1. ibilbidea)

		Euskaraz					Erdaraz				
		Haurrak (2-14 urte)	Gazteak (15-24 urte)	Helduak (25-64 urte)	Adinekoak (65-... urte)	Orota ra	Haurrak (2-14 urte)	Gazteak (15-24 urte)	Helduak (25-64 urte)	Adinekoak (65-... urte)	Orota ra
HAURREN PRESENTZIA BAI	HAURREN PRESENTZIARIK EZ										
	Haur/nagusi/haur arteko elkarrizketa										
	Haurren arteko elkarrizketa										
	Nagusien arteko elkarrizketa (haurrak ez dira mintzakide)										
Orotara											

Oharra: adinkako eta taldekako emaitzen batura egin, kontuan hartu biek kopuru berdina eman behar dutela.

Neurketa lekua: _____ Eguna: _____ Ordua: _____

Neurtzailearen izena (k): _____

Oharrak: _____

SEXUAREN FITXA

Igandea, 12:00-14:00 (2.ibilbidea)

	Euskaraz					Erdaraz				
	Haurrak (2-14 urte)	Gazteak (15-24 urte)	Helduak (25-64 urte)	Zaharrak (65-... urte)	Orotara	Haurrak (2-14 urte)	Gazteak (15-24 urte)	Helduak (25-64 urte)	Zaharrak (65-... urte)	Orotara
Emakumezkoak										
Gizonezkoak										
Orotara										

Oharra: adinkako eta generoaren arabera emaitzen batura egin, kontuan hartu biek kopuru berdina eman behar dutela.

Neurketa lekua: _____ Eguna: _____ Ordua: _____

Neurtzailearen izena (k): _____

Oharrak: _____

7.4 Emaidza orokorrak

EUSKARAREN KALE ERABILERAREN NEURKETA

EMAITZA NAGUSIAK

HERRIA: **Aretxabaleta**

BIZTANLE KOPURUA (2001eko errolda) 6.018

EUSKALDUN KOPURUA (2001eko errolda) 3.905 **64,89%**

Neurketa 2004ko azaroaren 17tik azaroaren 21era egin da

NEURTUTAKO HIZTUN KOPURUA: 1.615

EUSKARAZ:	698
GAZTELANIAZ:	917

EUSKARAZ
% 43,22

Neurtaldi bakoitzean jasotako datuak

EGUNA	ORDUA	DATUAK	EUSKARAZ %
· Azaroak 23, asteazkena	18:00-20:00	Euskaraz 240	43,64
		Gaztelaniaz 310	
· Azaroak 25, ostirala	22:30-00:00	Euskaraz 27	55,10
		Gaztelaniaz 22	
· Azaroak 26, larunbat goiza	11:00-13:00	Euskaraz 54	39,71
		Gaztelaniaz 82	
· Azaroak 26, larunbat arratsa	18:00-20:00	Euskaraz 251	47,09
		Gaztelaniaz 282	
· Azaroak 28, Astelehena	11:00-13:00	Euskaraz 126	36,31
		Gaztelaniaz 221	

Adin talde bakoitzaren erabilera datuak

	Euskaraz	Erdaraz	Euskaraz %
Haurrak	235	169	58,17
Gazteak	59	85	40,97
Helduak	244	427	36,36
Adinekoak	160	236	40,40

DATUAK

Presentziarik ez	eus 166 gaz 334	33,20							
Haur-guraso / guraso-haur	eus 165 gaz 75	68,75	HAURREN PRESENTZIA						
Haur-haur	eus 87 gaz 75	53,70							
Nagusi-nagusi	eus 73 gaz 104	41,24	<table border="1" style="display: inline-table;"> <tr> <td style="background-color: yellow;">Guztira</td> <td>eus 491</td> <td>euskaraz %</td> </tr> <tr> <td></td> <td>gaz 588</td> <td>45,51</td> </tr> </table>	Guztira	eus 491	euskaraz %		gaz 588	45,51
Guztira	eus 491	euskaraz %							
	gaz 588	45,51							
Emakumezkoak	eus 111 gaz 193	36,51	SEXUA						
Gizonezkoak	eus 96 gaz 131	42,29							
			<table border="1" style="display: inline-table;"> <tr> <td style="background-color: yellow;">Guztira</td> <td>eus 207</td> <td>euskaraz %</td> </tr> <tr> <td></td> <td>gaz 324</td> <td>38,98</td> </tr> </table>	Guztira	eus 207	euskaraz %		gaz 324	38,98
Guztira	eus 207	euskaraz %							
	gaz 324	38,98							

IBILBIDEKAKO EMAITZAK

1. Ibilbidea	eus 244 gaz 425	36,47
2. Ibilbidea	eus 454 gaz 492	47,99